

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURAN JÄSENLEHTI 2/2020

SUSIKKO 2/2020

Aikalisällä	3	Kirjoja, musiikkia	22
Kutsu vuosikokoukseen	4	Puunostajat osaavat, mutta aika eteviä myyjiäkin löytyy	22
Puunkorjuuta 1950–2000, muisteluista 20 vuoden takaa	5	Lintuharrastajien mukana rujon kauniiseen Siperiaan	23
ATK meni metsään	10	Miehen työ, A man's job	24
Metsähistorian Seura palkitsi ansioplakeilla ...	11	Ensio Immonen – Tuottelias musiikin tekijä	26
Metsätyönjohtajakoulutuksen lyhyt historia	12	Vuosilusto 13 on ilmestynyt	26
Retkeily Satakuntaan 25.–26.9.2020	21		

Susikko

Metsähistorian Seura ry:n jäsentiedote
2/2020

<http://www.metsahistoria.fi>
[seura\(at\)metsahistoria.fi](mailto:seura(at)metsahistoria.fi)

ISSN-L 1799-0750
ISSN 1799-0750

Julkaisija: Metsähistorian Seura ry
Ilmestyminen: kolme kertaa vuodessa
Toimituskunta: Antti Koskimäki, Pekka T. Rajala, Juha Aaltoila ja Tapio Kamppila
Taitto: DTPage Oy

Susikossa julkaistaan metsähistoriaan liittyviä tekstejä ja kuvia. Tekstiehdotuksia voi lähettää seuran osoitteeseen koskix@hotmail.com. Tekstin kirjoittamisessa on noudatettava kirjoitusohjeita, jotka ovat seuran kotisivuilla <http://www.metsahistoria.fi/julkaisut/susikko>.

Kansikuvassa Väinö Roininen ja Martti Sonninen puunkaadossa Rautavaaran Tiilikassa Pohjois-Savossa 20.2.1956. Kuva on julkaistu Enso-Gutzeit Oy:n henkilökuntalehdessä 2/1956. Tällä savotalla oli käytössä myös Jobu-merkinen moottorisaha. Kuva Lusto, Enson kokoelma, kuvaaja Aarne Pietinen Oy/O.P.

Takakannessa näkymiä tulevalta Satakunnan retkeilyltä Noormarkusta, A. Ahlström Kiinteistöt Oy:n sahalaitos ja voimalaitos.
Kuvat Antti Koskimäki.

Puheenjohtaja Antti Koskimäki,
koskix@hotmail.com
Varapuheenjohtaja Pekka T. Rajala

Muut hallituksen jäsenet
Tapio Kamppila, *sihteeri*
Leena Karjalainen-Balk
Pirkko Kivinen
Kari Mielikäinen
Jukka Nerg
Jaakko Niemistö
Heikki Roiko-Jokela
Pekka Äänismaa

METSÄMIESTEN SÄÄTIÖ
Ihminen ja metsä

Aikalisällä

Aikalisä on joukkueurheiluun kuuluva asia. Jommankumman joukkueen pyynnöstä erotuomari aloittaa sääntöjen määrittämisen aikalisän. Useimmiten aikalisää pyytävä joukkue haluaa pienen tuokion taktiikan tarkentamiselle. Joskus vain halutaan rauhoittaa tilanne. Samalla voi levähtää. Samalla kilpaileva joukkue voi vetää henkeä, joten aikalisä ei ole pelkästään sitä pyytävän joukkueen etu. Aikalisä päättyy ja peli jatkuu.

Nyt on meneillään maailmanlaajuinen aikalisä. Toimet ja työt jatkuvat tavanomaiseen tapaan, kun asiantuntijoiden arvioiden perusteella ja poliittisten päättäjien määrittämänä voidaan taas jatkaa tavanomaista eloa ja toimintaa. Mikä pahinta, koronaviruksen aiheuttamalla aikalisällä ei ole ainakaan ennalta tiedossa olevia aikäsääntöjä. Lisäksi pandemia etenee ja aikanaan pysähtyykin omien toimintatapojensa mukaan ja sen mukaan, miten yhteisöt, esimerkiksi kansakunnat sitä pyrkivät ohjailemaan. Toimintatapa on eliöstä puhuttaessa väärä ilmaisu. On kyse ilmiöstä, viruksella ei ole tietoista toimintaa. Tämä on evoluutiota. Osallistumme, tahtomatamme, käytännön ihmiskokeeseen.

Metsähistorian Seurakin on joissakin asioissa aikalisällä, tosin ei kovin häiritsevästi. Vuosikokous pidetään tässä lehdessä olevan ilmoituksen mukaan erillisjärjestelyin. Niihin on totuteltu pitkin kevättä. Uusien käytäntöjen oppiminen, vaikkakin pakosta, on tehnyt hyvää. Se taitaa olla ainoita hyötyjä tästä vitsauksesta. Nyt pidettävä vuosikokous on pelkästään sääntömääräisten ja kokouskutsussa mainittujen asioiden päättämistä varten. Tutkijatapaaminen kaikkineen pidetään aikanaan. On mukavampi kutsua kaiken ikäinen väki koolle kuulemaan esityksiä, käymään keskustelua ja tapaamaan toisiaan.

Syyskuuhun suunniteltu retkeily on valmisteltu toteutuskuntoon. Kohdealueella Satakunnassa on seuramme retkeillyt viimeksi vuonna 2001.

Tiedon hankinta ja välittäminen sujuu hyvin näissäkin oloissa, esimerkkinä tämä Susikko. Uutena tiedon maailmana, johon on ilo päästä mukaan, on tietokoneiden ja tietohallinnon tulo metsäalalle. Siitä saatiin vankat esitykset Talven Selän Taittajaisissa ja niihin voi

palata tämän vuoden ensimmäisessä Susikossa. Tässä kokonaisuudessa oli ensimmäinen aloitteen tekijä Kari Taskinen, joka kumppaneineen on tehnyt parhaansa, että tietoa on kirjoitettu muistiin. Tuossa toimijarengaassa on 40 alan toimijaa tai alalla toiminutta.

Tietohallintoteema on tuorein esimerkki siitä, että tieto hankitaan silloin, kun sitä on saatavilla suoraan toimijoilta. Monesti havahdutaan vuosikymmenten päästä ja haikaillaan, miksei kysely ihmisiltä silloin aikanaan. Tässä lehdessä esiin tuotavaa metsätyönjohtajien koulutusta on yhtä lailla päässyt selvittämään niiden ihmisten kanssa, jotka ovat sitä tehneet alusta alkaen. Samalla on saanut kiintoisaa tietoa ja henkilökuviakin.

Ja taas; yhdenkin ihmisen kokema tai tekemä asia saattaa olla palanen isossa palapelissä. Siksi ne on hyvä kirjata talteen. Joskus pieninkin oloinen kokemus voi kuvastella kokonaisen aikakauden henkeä. Metsähistorian Seura on aina käytettävissä tiedon taltioimiseen ja välittämiseen.

Pidetään itsestämme ja toisistamme huolta.

Antti Koskimäki

Kutsu vuosikokoukseen

Metsähistorian Seura ry:n vuosikokous pidetään koronaviruksen aiheuttaman tilanteen johdosta nyt tiistaina 16.6.2020 klo 18.00 Tieteiden talolla Helsingissä, Kirkkokatu 6:ssa – sekä samaan aikaan sähköisin yhteyksin. Etänä kokoukseen voi liittyä milloin vain ennen aloitusta Skypen välityksellä:

<https://join.skype.com/fn6hOBu3vmOX>

Paikalle voivat halukkaat saapua ilman ilmoittautumista, kunhan muistetaan pitää varovälit. Tarjolla on virvokkeita. Kokouksen esityslista on alla ja käsiteltävä aineisto löytyy kokouslinkin takaa sekä Susikosta 1/2020.

Tavanomaisesti kokouksen yhteydessä pidettävää esitelmätilaisuutta ei järjestetä nyt. Valtakunnan metsien inventoinnin valmistelua tarkasteleva tilaisuus pidetään avoimempien kokoontumisten taas ollessa mahdollisia.

Hallitus

Esityslista:

1. Kokouksen avaus ja kunniajäseneksi kutsuminen
2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa
3. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
4. Hyväksytään kokouksen työjärjestys
5. Esitetään tilinpäätös, vuosikertomus ja toiminnantarkastajien lausunto
6. Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä
7. Vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio sekä liittymis-, jäsen- ja kannatusmaksun suuruus kulumassa olevalle vuodelle
8. Päätetään hallituksen jäsenten ja toiminnantarkastajien palkkioista ja matkakulujen korvauksista
9. Valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet erovuoroisten tilalle
10. Valitaan kaksi toiminnantarkastajaa ja heille varahenkilöt
11. Käsitellään muut kokouskutsussa mainitut asiat
12. Kokouksen päättäminen

Puunkorjuuta 1950–2000, muisteluja 20 vuoden takaa

Puunkorjuumäärät

Puunkorjuumääriä on tässä tarkasteltu markkinahakkuutilastojen valossa (kaavio 1). Markkinapuu on lähinnä metsäteollisuuden käyttöön hankittua ainespuuta ja kaupallista polttopuuta. Varsinkin 1950-luvulla markkinahakkuutilastojen ulkopuolelle jäi tuntuvat määrät lähinnä maatalouskiinteistöjen omaan käyttöön hakattua polttopuuta.

Markkinapuun määrä on kaksinkertaistunut jaksolla 1950–2001. Kaaviossa näkyy hyvin 1970-luvun puolivälin suhdannetaantumien aiheuttama markkinapuumäärien lasku. Sen sijaan 1990-luvun alkuvuosien laman vaikutus jää viisivuotiskausittaisen lukusarjan varjoon. Silloin markkinahakkuumäärät olivat alhaisimmillaan 35 miljoonan kuutiometrin tasolla.

Puunkorjuun tekniikat pystykauppojen sekä Metsähallituksen ja teollisuuden metsien korjuussa

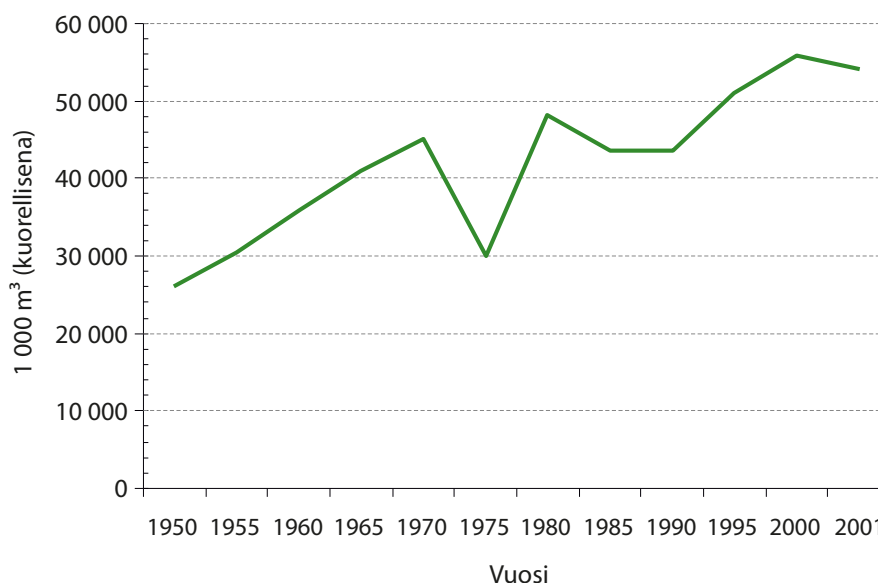
Kaaviossa 2. on hakkuutekniikkojen elinkaaria 1940–2000. Pokasahan ja kirveen valtakausi ulottui 1960-luvun alkuun, jolloin vielä puolet korjuumäärästä tehtiin pokasahalla. Moottorisaha yleistyi sen jälkeen voi-

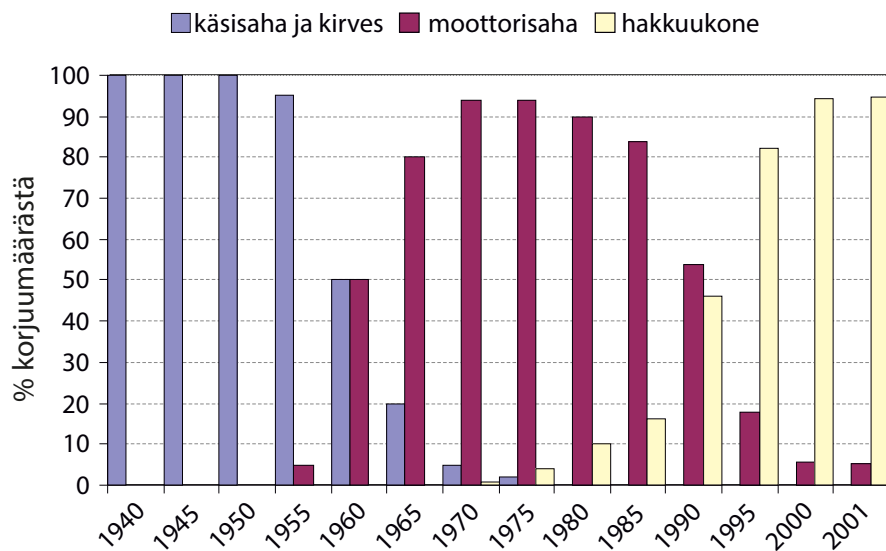
makkaasti pystymittauksen mahdollistamien uusien työmenetelmien ja sahojen kevenemisen myötä saavuttaen käyttösuutensa maksimin 1970-luvun puolivälissä. Metsätyö- ja -konekoulut aloittivat toimintansa 1960-luvun jälkipuoliskolla.

1975-luvun puolivälissä hakkuun koneellistaminen alkoi karsinta- ja katkaisuvaiheet tekevillä prosessoreilla. 1980-luvun lopulla tuli markkinoille yksiottehakkukoneita, ”kouraharvestereita”, jotka laajensivat hakkukoneiden käyttöaluetta myös harvennushakkuihin. Hakkukoneiden osuus saavutti 1990-luvun alkuvuosina moottorisahahakkuun osuuden korjuumääristä ja kasvoi 95 prosenttiin vuonna 2001. Voimakkaaseen yleistymiseen vaikutti hakkukoneiden tekninen kehitys sekä koneiden mittalaitteiden, ohjausjärjestelmien, tiedonsiirron ja paikannustekniikan kehittyminen.

Metsäkuljetuksessa (kaavio 3.) hevosen valtakausi kesti aina vuoteen 1965, jolloin hevosen osuus oli vielä 50 prosenttia. Maataloustraktoreita oli jo 1950-luvulla otettu metsäkuljetuskäyttöön, mutta niiden osuus jäi enimmilläänkin vain 35 prosenttiin korjuumääristä 1965–1970. 1960- ja 1970-luvuilla käytettiin vähäisessä määrin myös laahusjuontotraktoreita. Kuormaa kantavan metsätraktorityypin käyttö yleistyi vuodesta

Kaavio 1.
Kotimaisen puun
markkinahakkuut.

Kaavio 2.
Hakkuutekniikat 1950–2001.

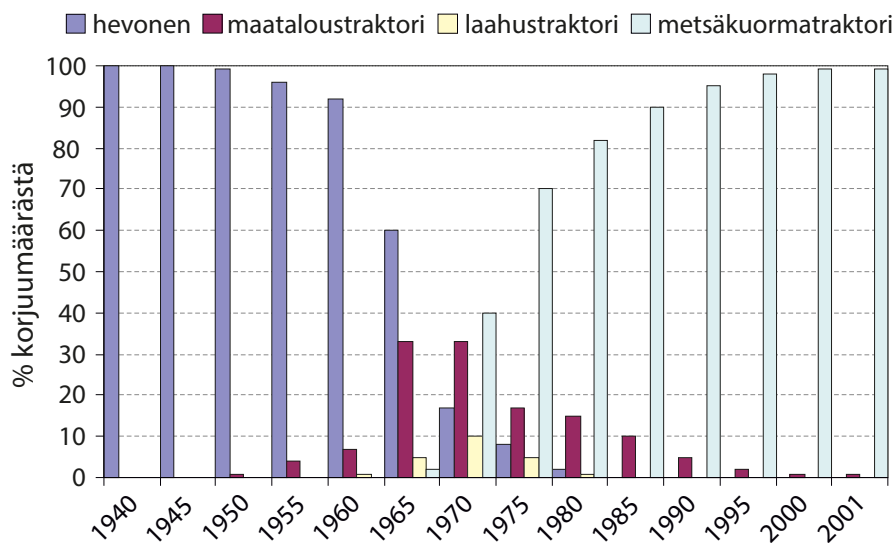

Lokomo 919/750 -kouraprosessori,
valmistaja Rauma-Repola Oy,
Lokomon tehtaast. Kuva Lusto,
Suomen Metsäyhdistyksen
kokoelma.

Kaavio 3.
Metsänkultetustekniikat
1950–2001.

1975, jolloin sen osuus ylitti maa-
talousraktorien osuuden korjuu-
määristä. Hakkuukoneiden yleis-
tymisen myötä metsäraktorien
osuus korjuumääristä läheni sataa
prosenttia 1990-luvulla.

Maatalousraktoreita käytettiin
vuonna 2001 lukumääräisesti pal-
jon, yli 1 000 kappaletta, hankin-
tahakkuissa. Niiden osuus mark-
kinapuumääristä jäi noin viiteen
prosenttiin.

Puunkorjuun kustannukset ja tuottavuuskehitys

Kaaviossa 4. esitetään puunkorjuun nimelliset ja reaaliset kustannukset 1950–2000 teollisuuden pystykauppojen ja omien metsien sekä metsähallituksen korjuussa. Reaaliset kustannukset on deflatoitu tukkuhintojen kokonaisindeksillä vuoden 2001 tasoon. Korjuukustannukset on arvioitu tässä vuosina 1950–1965 palkkasummatietojen ja markkinapuumäärien perusteella. Vuosina 1970–1980 kustannustiedot perustuvat Metsähallituksen tilastoihin. Vuosien 1985–2000 kustannukset ovat Metsätehon puunkorjuu- ja kaukokuljetustilastosta.

Korjuun työn tuottavuus on laskettu jakamalla markkinahakkuiden vuotuinen määrä markkinahakkuiden yhteydessä tilastoidulla puutavaran valmistuksen ja metsäkuljetuksen henkilötyövuosien määrällä. Koko korjuuta koskien vertailukelpoisia lukuja on käytettävissä vuodesta 1965 alkaen. Työn tuottavuus on noin kaksikymmenkertaistunut 1965–2000. Vastaavalla ajanjaksolla korjuukustannukset ovat reaalisesti alentuneet kolmannekseen. Tuottavuuteen ja kustannuksiin ovat tarkastelukaudella vaikuttaneet seuraavat virstanpylväät:

1950–1955:

Korean korkeasuhdanne, kantohinnat ja kustannukset nousivat. Talvikauden työvoima noin 160 000 miestä (90 000 htv) ja 60 000 hevosta.

1955–1960:

Käsin kuorinta vähenee tuntuvasti, moottorisahoja käyttöön: moottorisahalla 50 % korjuumäärästä 1960. Talvikauden työvoima noin 150 000 miestä (74 000 htv) ja 50 000 hevosta. PMP.

1960–1965:

Metsäkuljetuksessa maataloustraktoreita hevosien tilalle, 60 % korjuumäärästä hevosella, 35 % maataloustraktorilla. Talvikauden työntekijämäärä noin 120 000 miestä (77 000 htv) ja 40 000 hevosta.

1965–1970:

Hakkuussa käyttöön uusia työmenetelmiä, pystymittaus- ja PMP-systeemi, metsäkuljetuksessa metsätraktorien osuus korjuumäärästä ylittää maataloustraktorin osuuden. Metsätyö- ja metsäkonekoulut aloittavat. Talvikauden työntekijämäärä noin 100 000 miestä (68 000 htv) ja 20 000 hevosta.

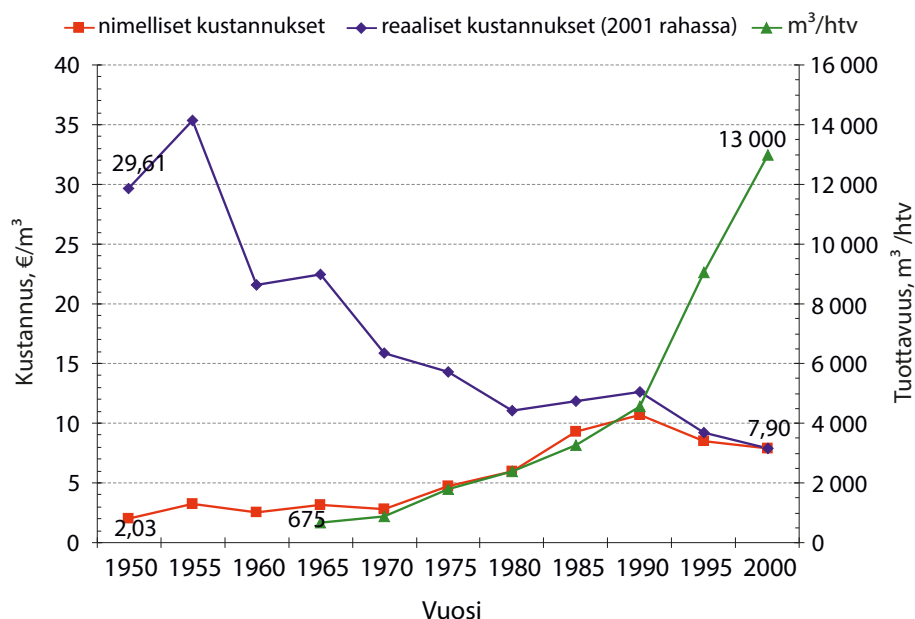
1970–1975:

Hakkuussa moottorisahan osuus korjuumäärästä yli 90 %, koneellista hakkuuta kokeillaan, metsäkuljetuksessa metsätraktorien osuus korjuumäärästä 70 %. Työvoima 40 000 htv.

1975–1980:

Hakkuutyössä Ruotsin kehityksen myötä aikapalkkapaineita, metsurilakko 1980, koneellisen hakkuun osuus 10 % korjuumäärästä. Pystymittauksen osuus on noin puolet pystykorjuumäärästä. Työvoima 26 000 htv.

Kaavio 4.
Korjuun kustannukset ja työn tuottavuus.
Reaaliset kustannukset deflatoitu tukkuhinta-indeksillä.

Puutavaraa luovutetaan rantavarastolla Kangasalla Pirkanmaalla 1930-luvulla. Kuvan takana selostus: "Hyvin lajiteltuja paperipuita rannalla varastossa. Vasemmalla priima- ja oikealla sekundatavaraa. Myyjän puolesta työnjohtaja luovuttajana." Kuva Lusto, Suomen Metsäyhdistyksen kokoelma, Metsätaloudellinen Valistustoimisto, kuvaaja Emil Vesterinen.

1980–1985:

Urakkapalkkausta jatketaan hakkuutyössä, koneellisen hakkuu osuus ylittää 15 % korjuumäärästä. Työvoima 24 000 htv.

1985–1990:

1980-luvun lopun korkeasuhdanne, työvoimapula-uhan takia hakkuun koneellistaminen ylittää 45 % korjuumäärästä. Koneellistamista edesauttaa yksiotehakkukoneen eli kouraharvesterin käyttöönotto. Yksiotehakkukone soveltuu myös harvennushakkuihin. Työvoima 20 000 htv.

1990–1995:

Hakkuun koneellistaminen etenee voimakkaasti. Pysymittauksen käyttö hiipuu. Kehitystä vauhdittavat taloudellinen lama, hakkuukonemittalaitteiden ja koneiden muun tekniikan kehittyminen sekä koneurakoinnin keskitetystä taksajärjestelmästä luopuminen, mikä mahdollisti yrittäjien vapaan kilpailun. Saman yrittäjän omistamalla hakkuukoneen ja metsätraktorin muodostamien korjuuketjujen käyttö yleistyy. Työvoima 11 500 htv.

1995–2000:

Hakkuun koneellistaminen ylittää 90 % korjuumäärästä, korjuumäärät kasvavat lamavuosiin verrattuna. Kehittyneet mittalaitteet ja hakkuukoneen toimintaa ohjaavat tiedonsiirto- ja paikannustekniikat yleisesti käyttöön. Työvoima 7 000 htv.

Kuitupuuta Kuhmon reitin varrella Kainuussa 1950-luvulla. Kuva Lusto, Edvard Pääskylän kokoelma, kuvaaja Tuovi Nousiainen.

Vuodesta 2000 eteenpäin hurjavauhtinen työn tuottavuuden kehitys todennäköisesti tasaantuu. Harvennushakkuiden osuus kasvaa sekä kovilla että myös turvemailla, mikä alentaa korjuun tuottavuutta ja aiheuttaa kustannuspaineita. Kovin mullistavaa uutta korjuutekniikkaa ei ole näköpiirissä. Sen sijaan jatkuva kehitys parantaa nykytekniikan käyttökelpoisuutta ja tuottavuutta. Lisääntyvä energiapuu korjuu mahdollistaa lisätöitä korjuukalustolle.

Jouko Örn

Lähteet:

Metsätilastolliset vuosikirjat 1969–2001, Metsäntutkimuslaitos.

Metsätehon korjuutilastot 1985–2001, kaaviot, Metsäteho Oy.

Metsätyön murrosvuodet, 1992, LEL - Työeläkekassa.

Puoli vuosisataa koneellista puunkorjuuta, Puunkorjuun historiikin toimituskunta 1995, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

ATK meni metsään

Metsähistorian Seuran retkeilyllä kesällä 2019 herätettiin idea koota historiatietoa tietokoneiden tulosta metsätalouden käyttöön. Asiaa oli jo pohdiskeltu kevään 2019 aikana Kaj Karlssonin, Jaakko Peltosen ja Jouko Örnin kanssa. Otin retkeilyllä idean puheeksi Metsähistorian Seuran puheenjohtajan Antti Koskimäen kanssa ja hän kehotti viemään asiaa eteenpäin. Näin homma lähti käyntiin.

Yllättävän helposti löytyivät lähes kaikki viime vuosituhannella vaikuttaneet metsäalan atk-vaikuttajat. Lähes 40 henkilöön on saatu yhteys ja heiltä on saatu jo 19 aiheeseen liittyvää muistelua. Muistelut pohjautuvat jokaisen omaan kokemukseen, näkemykseen ja muistikuviiin. Jotkut ovat hyvin perusteellisia kuten Juhani Kososen Metsäliiton atk-historia, Silva Datan 20-vuotishistoriikki, Jouko Örnin pystymittauksen historia, Pentti Pylkön, Vesa Pomellin ja Tapio Suutarlän Tehdaspuun HIK-projekti muutama mainitakseni.

Kun lueskelee tarinoita, käy selvästi esille, että joissakin tapauksissa menttiin myös symbolisesti pahasti metsään. Rahaa ja resursseja tuhlatiin, mutta virheistä myös opittiin. Epäonnistumiset useimmiten johtuivat käyttäjien ja päättäjien huonosta kyvystä tavoitteiden asettelussa sekä sekaantumisesta asioihin, joista heillä ollut osaamista. Kun Helsingin yliopistossa vuonna syksyllä 1967 aloitettiin matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa atk-alan opetus, jo ensimmäisenä vuonna kymmenkunta forstia ilmoittautui approbatur-kursseille. Näin alkoi metsätalouden käyttöön virrata atk-metsänhoitajia, joita yhtiöt ja julkinen hallinto alkoivat kovasti kouluttaa lisää, kun havaittiin, että tietokoneet tulevat myös metsätalouden käyttöön, vaikka jotkut merkittävät päätöksen tekijät sitä aluksi vastustivat. Yhtyneiden toimitusjohtaja, vuorineuvos Juuso Walden oli muun muassa sanonut, että hänen aikanaan ei Yhtyneet tarvitse tietokoneita.

Reikäkorttikoneista siirryttiin tietokoneisiin 1960-luvun puolivälissä. Alan pioneerina oli A. Ahlström Oy:n metsäosaston atk-päällikkö Ville Myllyrinne, joka ideoi ja lähti kehittämään metsäpalkkajärjestelmää tietokoneelle yhdessä Postipankin atk-osaston kanssa. Muut pankit eivät aluksi olleet asiasta kiinnostuneita, mutta muutaman vuoden kuluttua alkoivat nekin kovasti vaatia, että metsäpalkat on saatava ohjattua myös muihin pankkeihin. Muita PSP:n metsäpalkkajärjestelmää vaikuttaneita konkareita Ville Myllyrinteen lisäksi olivat Helge Björkas (Postipankki) ja Osmo Airo (Metsähallitus). Kun Tehdaspuu Oy aloitti 1.7.1968 toimintansa, Ville Myllyrinteestä tuli yhtiön atk-päällikkö.

Vuoden 1964 tammikuun alussa A. Ahlström Oy:n Noormarkun metsäosasto otti käyttöön PSP:n metsäpalkkajärjestelmän, jota voitaneen pitää suurimpana hyötynä, mitä tietokoneet ovat kentän metsäpomoille antaneet. Aikaisemmin pomot joutuivat, usein iltoinään, laskemaan metsäpalkat käsin, pidättämään verot sekä viemään palkat käteisenä metsureille ja hevosmiehille.

Reikäkorttiajalla oli kirjanpito ja varastokirjanpito siirtynyt käsikirjanpidosta koneille. Vielä 1970-luvulla ei tässä suhteessa tapahtunut juuri muuta kuin luopuminen reikäkorteista. Paksut kirjanpidon ja varastokirjanpidon tulostepinkat toimitettiin kenttäorganisaatiolle kuukausi pari myöhässä. Niistä ei pomotasolle hyötyä ollut. Operatiivinen toiminta pysyi käsikirjanpitona. Vasta pääteiden ja tietokoneiden tulo piiritoimistotasolle mahdollisti tietotekniikan hyväksikäytön operatiivisessa toiminnassa.

Kirjanpidon rinnalle metsäyhtiöissä kehitettiin ostotilastointi, jolla yhtiöt hämäsivät toisiaan. Kauppakirjalomakkeelle ainakin Tehdaspuu Oy:ssä ilmestyi kum-

mallinen nimetön sarake, johon aluemetsänhoitajat pistivät rastin, jos ko. puuerä haluttiin pois tilastosta. Ilmeisesti muillakin oli sama käytäntö.

Seuraavat metsäpomoja tietokoneista saadut hyödyt tulivat vasta 1980-luvun puolivälissä, kun puutavaran mittaukseen ja kuutiointiin saatiin tekniikka avuksi. Markkinoille tulivat kannettavat käsitietokoneet,

muun muassa Psion Pomot-ohjelmisto ja Rautaruukin Rufko, kehitettiin elektroniset mittasakset, muun muassa Pomot ja Visakset, pystymittaus-järjestelmä ja motomittaus. Seuraavaksi tuli sitten GPS paikantamaan pinot ja leimikon rajat.

Kari Taskinen

Metsähistorian Seura palkitsi ansioplaketeilla

Metsähistorian Seuran ansioplaketti annetaan hallituksen päätöksellä kiitoksena ansiokkaasta toiminnasta seuran tarkoituksien hyväksi. Hallituksen 20.2.2020 tekemällä päätöksellä ansioplaketin saivat professori Jorma Ahvenainen ja KTM Helkamari Knaapi.

Jorma Ahvenainen väitteli tohtoriksi vuonna 1963. Hän toimi useissa tehtävissä Jyväskylän yliopiston historian laitoksella, muun muassa apulaisprofessorina ja dosenttina. Vuodet 1990–1995 hän oli Jyväskylän yliopiston yleisen historian professori ja humanistisen tiedekunnan dekaani. Hänen tutkimuskohteisiinsa kuuluivat talouselämä, maan eri osien vaiheet ja useiden liikeyritysten ja teollisuuslaitosten toiminta. Ahvenaisen kirjallinen tuotantonsa käsittää noin 30 teosta. Hän on kirjoittanut muun muassa Suomen sahateollisuuden, Enso-Gutzeit Oy:n, Kymen Osakeyhtiön ja sen englantilaisen tytäryhtiön Star Paper Ltd:n sekä Kankaan paperitehtaan tarinat.

Helkamari Knaapi on toiminut Metsähistorian Seuran hallituksessa vuodet 2008–2017. Suomen Metsä museo Lusto on maamme merkittävin julkinen metsähistorian toimija ja seuran yhteistyötaho. Helkamari Knaapi tuli Luston palvelukseen vuonna 2005, jolloin yhteistyö hänen kanssaan alkoi. Vuodesta 2008 alkaen hän toimi Luston toimitusjohtajana, jossa tehtävässä hän toimi vuoteen 2017.

Metsähistorian Seura antoi ensimmäiset ansioplaketit vuonna 2004, toimittuaan kymmenen vuotta. Nyt plaketin saajia on yhteensä 21. Saajien joukossa on sekä yksittäisiä toimijoita että yhteisöjä.

Metsätyönjohtajakoulutuksen lyhyt historia

Tässä kirjoituksessa on selostus metsätyönjohtajien koulutuksesta maassamme. Sen aloittivat metsäyhtiöt. Metsätyönjohtajien koulutuksen tarvetta ja toteutusta metsäteollisuusyhtiöissä selostetaan kirjassa *Teollisuuden Metsänhoitajat 75 vuotta*. Se on Jaakko Kahuuden kirjoittama, vuodelta 1986. Kirjassa todetaan sodan opettaneen, että itsenäisten ryhmien ohjailemiseen tarvitaan alijohto ja vielä sellainen, johon miehet luottivat ja mielellään samaistuivat. Katkelma kirjasta tiivistää: ”Tuntuu todennäköiseltä, että tämä opetus oli pontimina useitten metsäteollisuuden omien metsätyönjohtajakoulujen perustamiseen sotien jälkeen. Valtion varoja tarvittiin niin moneen tärkeään kohteeseen, että metsäteollisuus joutui toteamaan, ettei valtio vuosikymmeneen kykenisi kehittämään työnjohtajien koulutusta. Tuon johtopäätöksen jälkeen teollisuuden metsänhoitajat saivatkin sitten pitkään ajamansa metsätyönjohtajiston koulutuksen vähitellen käyntiin yhtiöitten omin voimin.”

Kirja jatkaa: ”Noitten vuosien mittavat metsätaloudelliset saavutukset voi selittää ainoastaan jo ennen sotia palveluksessa olleiden metsäteknikoitten ja metsätyönjohtajien täydennys- ja jatkokoulutuksen sekä uusien alalle hakeutuneitten miesten peruskoulutuksen ripeä käynnistäminen ja laajentaminen. Entisillä eväillä uudistuneitten tehtävien läpivienti muuttuneissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ei olisi onnistunut.”

Metsäteollisuuden metsätyönjohtajakoulutus

Seuraavassa esitellään 75-vuotishistorian perusteella yhtiöiden ylläpitämät koulut yhtä lukuun ottamatta. Siitä on erillinen selostus tuonnempana. Ensimmäinen tieto yhtiön omasta metsätyönjohtajakoulusta on Vuosikirjassa XI, 1938, metsänhoitaja, MMK Veikko E. Svinhufvudin artikkelissa. Siinä hän kertoo kokemukseen 15.1.1937 Joutsenossa toimintansa aloittaneen Enso-Gutzeit Oy:n Metsätyönjohtajakoulun johtajana. Tämä yksivuotinen, yhtiössä monia vuosia aputyön-

johtajina toimineille miehille tarkoitettu koulu lienee ensimmäinen varsinainen alan koulu. Sodan tietenkin keskeyttivät sen toiminnan.

Enso-Gutzeit Oy jatkoi koulutustaan Joutsenossa lokakuusta 1945 lähtien. Koulun opetusohjelman sisältö vastasi valtion metsäteknikkokoulutuksen tasoa. Sen lisäksi siihen sisältyi vuoden valvottu väliharjoittelu yhtiön töissä. Siksi viranomaiset myönsivät koulun suorittaneille oikeuden käyttää metsäteknikon titteliä. Kaikkiaan näitä kursseja järjestettiin viisi, kunnes opetus päättyi loppusyksyllä 1949.

Kymin Oy aloitti Sippolan metsäkoulunsa vuonna 1946, josta valmistui vuoteen 1966 mennessä noin 160 metsäteknikkoa valtion metsäoppilaitosten mukaista oppiohjelmaa noudattaen. Vuosien 1974–1977 aikana Tehdaspuu Oy järjesti siellä myös kolme noin kahdeksan kuukauden pituista metsätyönjohtajakurssia. Sen lisäksi koululla oli lukuisia lyhyempiä kursseja, joilla Kymin Oy:n ja Tehdaspuu Oy:n eri metsämiesryhmät saivat täydennyskoulutusta. Tämä koulu sijaitsee Halla-Sippolan tilalla.

Vuonna 1947 aloittaneen Sulkavan metsätyönjohtajakoulun perustajina oli useita yrityksiä; Rauma-Raahen Oy, Repola-Viipuri Oy, Lahti Oy (yhtyneet Rauma-Repola Oy:ksi), Riihimäen Saha Oy ja Saastamoinen Oy. Vuoden pituisen metsätyönjohtajakurssin lisäksi koulun ohjelmassa oli lukuisia muutaman kuukauden täydennyskursseja piiriesimiehille ja eri tehtävissä toimiville työnjohtajille. Vakituinen koulutoiminta päättyi vuonna 1953.

A. Ahlström Oy aloitti vuonna 1949 omassa palveluksessaan olleitten metsätyönjohtajien täydennyskoulutuksen omistamallaan Jyrkän metsäkoululla Sonkajärvellä. Vuoteen 1963 kestäneen toimintansa aikana koululla oli 220 miehelle kuuden kuukauden kurssit. Kursseja oli yhteensä yhdeksän. Tämä seikka ilmenee Anja Mähösen kirjoituksesta.

Anja Mähösen kirjoitus *Jyrkän historiaa ”metsänäkö-kulmasta”* antaa yksityiskohtaista tietoa tästä koulutuksesta sekä laajemminkin A. Ahlström Oy:n ja sitä ennen Paul Wahl & Co:n toiminnasta. Koulutuksen tärkein liikkeellepaneva voima sielläkin oli oivallus, että työnjohtajien tulee saada koko tehtäväkenttäänsä kattava koulutus. Yhtiön johto hyväksyi toukokuussa 1949 A. Jussi Ronkasen ja J. Eirik Arnkilin koulutus-suunnitelman, joka mahdollisti 5–6 kuukauden pituisten kurssien pitämisen Jyrkän Herralassa.

Ensimmäisenä rehtorina oli metsänhoitaja Eirik Arnkil. Muita metsäkoulun vaiheisiin liittyviä henkilöitä olivat Torsten Eriksson, Yrjö Haapanen, Risto Hytönen ja A. J. Ronkanen. Koulun opetuksesta vastasivat metsäihmisten lisäksi monen muun alan ammattilaiset kuten tuomari, kiviporari, eläinlääkäri ja sairaanhoitaja, Erik Tuovinen. Rehtorina Eirik Arnkil toimi yhden vuoden. Opettajana oli silloin Torsten Eriksson. Vuoden kuluttua hän otti vastaan rehtorin tehtävät. Opettajaksi tuli Erkki Manner.

Kahiluodon kirjasta edelleen: ”Useilla yhtiöillä oli erityisiä kurssikeskuksia vakituisine henkilökunti-neen, yleensä metsänhoitaja vetäjänään. Näin oli laita muun muassa Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n Hauki-lahden kurssikeskuksessa Längelmäellä. Myöhemmin 1960-luvulla alkanut kiihtyvä muutosrytmi vaati jat-kuvaa täydennyskurssitusta. Entisten kurssikeskusten lisäksi syntyi uusia. Niinpä Enso-Gutzeit perusti Enon Palovaaraan metsäryhmänsä kurssikeskuksen vuonna 1964. Siellä oli kaikille henkilöstöryhmille tarkoitettuja lyhytkursseja vuoteen 1979 asti. Sen lisäksi siellä järjes-tettiin Enson omille aputyönjohtaja- ja muissa vastaa-vissa tehtävissä olleille miehille seitsemän noin vuoden pituista työnjohtajakurssia. Kaikkiaan kurssilaisia oli noin sata.”

Myös Rauma-Repola järjesti kaksi vastaavanlaista met-sätyönjohtajakurssia omin opettajavoimin Tuomarnie-men metsäopiston tiloissa noin 60 miehelle 1970-lu-vun puolivälin paikkeilla.

Vielä selostetaan kirjeopiskelua: ”Metsätyönjohtajiston valmentaminen heti sodan jälkeen pelkästään koulu-jen ja lyhytkurssien avulla olisi kuitenkin vienyt liiaksi aikaa, koska paikkaluku oli rajoitettu. Miehiä ei myös-

kään voitu irrottaa työtehtävistään samanaikaisesti kuinka paljon tahansa. Tähän pulmaan tarjosi ”Teknil-linen kirjeoppilaitos Tietomiehen” ohjattu kirjeopis-kelu mainion ratkaisun. Useissa yrityksissä oli joku nuorista metsänhoitajista saanut tehtäväkseen ohjata ja valvoa tätä opiskelumuotoa. Keskusliiton vuosiker-tomusten maininnoista päätellen opiskeluun osallistui parisen tuhatta työnjohtajaa, joille muistin tueksi jäi opetuskirjeistä koostuvat hyvät käsikirjaset useista ai-healueista.

Hämeen metsätyönjohtajakoulu

Kahiluodon kirjassa on selostus myös Hämeen met-sätyönjohtajakoulusta. Se toimi yhtiöiden kouluista pisimpään. Asiasta antoi seikkaperäistä tietoa Kalle Sistola, koulun opettaja ja viimeinen johtaja. Hänel-lä on käytössään koulun asiakirjoja, joten tietous on yksityiskohtaista. Neuvottelut koulun perustamisesta aloitettiin muutaman Länsi-Suomessa toimivan puuta-varayhtiön välillä vuonna 1948. Koulusta tehtiin päätös keväällä 1949. Kun Viralan kartanolta Janakkalasta oli saatu vuokratuksi sopivat rakennukset, koulun toi-minta voitiin aloittaa jo syksyllä 1949. Koulutyö aloi-tettiin lokakuun alussa ja koulun vihkiäiset pidettiin 4.11.1949.

Koulun perustajat ja ylläpitäjät olivat seuraavat: Ab J. W. Enqvist Oy, Oy Kyro Ab, Nokia Osakeyhtiö – No-kia Aktiebolag, W. Rosenlew & Co Aktiebolag ja G. A. Serlachius Oy. Toimintaan tulivat 1950-luvun alussa mukaan Pohjanmaan Puu Oy, Tampereen Pellava- ja Rauta-Teollisuus (Tampella) ja Wärtsilän Selluloosa Oy Äänekosken tehtaat, sittemmin Äänekoski Oy.

Nämä koulun osaksmäärän laajentamisyhtymykseen tähtäävät neuvottelut aloitettiin syksyllä 1952. Suun-nittelun edetessä päädyttiin osakeyhtiömuotoon. Hä-meen Metsätyönjohtajakoulu Oy perustettiin Hotelli Aulangolla huhtikuun 18. päivä 1953. Tässä tarkastel-lun kertomusvuoden 1.10.1953–17.10.1954 aikana koulussa pidettiin neljä noin 2,5 kuukauden pituista kurssia lähinnä keski-ikäiselle noin 35–45-vuotiaalle työnjohtajapolvelle.

Seuraava suuri muutos tehtiin toimintavuotena 1954–1955. Jo vuosia vireillä ollut pyrkimys päästä ”oman

katon alle” johti tilivuoden aikana koululle tarkoitetun tontin ja rakennusten hankkimiseen, todetaan toimintakertomuksessa. Koulu osti joulukuun 14. päivänä 1954 Tyrvännön pitäjän [nykyistä Hattulaa] Lahdentaan kylästä Ristiinanhoivi-nimiseltä tilalta noin kymmenen hehtaarin tonttialueen sekä sillä sijaitsevan päärakennuksen ja sivurakennuksen. Kesällä ostettiin hieman lisää tiloja. Arkkitehti P. Saareman laatimien suunnitelmien pohjalta aloitettiin rakennusten muutos- ja kunnostustyöt. Tämä toimintavuosi kulki ns. pitkän kurssin merkeissä.

Seuraavat huomiot ovat toimintakaudelta 1.10.1966–30.9.1967. Tämä oli 18. toimintakausi. Vuonna 1966 osakasmäärä väheni yhdellä, kun Ab J. W. Enqvist Oy:n hallinnassa olleet osakkeet siirtyivät G. A. Serlachius Oy:n omistukseen kyseisten yhtiöiden yhteensulautumisen vuoksi. Koulu sai anomuksestaan heinäkuussa 1967 luvan toimia metsäoppilaitoksista annetun lain (141/64) mukaisena yksityisluontoisena metsäkouluna. Koulu alkoi saada valtion tukea. Koulun pyrkiminen tuli mahdolliseksi kaikille muuten vaatimukset täyttävälle ja koulusta tuli yleinen metsätyönjohtajakoulu.

Kuluneina 18 vuotena koulussa on pidetty metsätyönjohtajille 14 vuoden mittaista peruskursseja ja 2,5–3 kuukauden mittaisia kursseja on ollut kahdeksan. Näiden lisäksi metsäteknikoille ja koulun entisille oppilaille on pidetty 22 ja vuonna 1966 myös Rauma-Repola Oy:n työnjohtajille neljä kahden viikon täydennyskursseja. Peruskursseilla on ollut 340, 2,5–3 kuukauden kursseilla 195 ja täydennyskursseilla 649 oppilasta. Osakasyhtiöiden ulkopuolelta on koulun toiminta-aikana ollut kaikkiaan 142 oppilasta.

Koulun lopettamiseen ei pitkiä kirjauksia tarvittu. Vuoden 1981 toimintakertomuksessa todetaan: ”Hämeen Metsätyönjohtajakoulu Oy päätti lakkauttaa toimintansa vuoden 1982 kuluessa. Näin on päättymässä erittäin merkittävä vaihe maan metsäopetuksen historiassa.” Kaikkiaan koulun 32 toimintavuoden aikana on opetusta nauttinut erilaisilla kursseilla 3 686 oppilasta, joista 601 on suorittanut loppuun noin vuoden mittaisen metsätyönjohtajakoulutuksen.

Tässä toimintakertomuksessa kerrataan myös perustajayhtiöt sekä vuonna 1952 mukaan tulleet uudet

osakkaat. Niiden nimet olivat nyt Osuuskunta Metsäliitto, Oy Wilh. Schauman Ab ja Oy Tampella Ab. Näin tulevat esitellyiksi yhtiöiden omistajien muutokset nimivaihdoksineen. Yhtiön lopettamisvaiheessa yhtiössä oli seitsemän osakasta, tässä lyhyillä nimillä kerrattuna: Kyro, Metsäliitto, Nokia, Rosenlew, Schauman, Serlachius ja Tampella. Osakkeiden määrä vaihteli. Serlachius oli suurin osakas vajaalla kolmasosalla osakkeista ja Rosenlew toiseksi suurin. Muiden osuudet olivat pienemmät.

Koulun johtajina ovat toimineet metsänhoitajat Eino Rätty (1949–1960), Timo Koivu (1961–1979) ja Kalle Sistola (1979–1982). Opettajina ovat toimineet metsänhoitajat Timo Koivu, Juhani Jokinen, Olavi Heiskanen, Juhani Jukola, Arvo Oksanen, Pertti Litmanen, Kalle Sistola ja Eero Helenius sekä metsäteknikko Sakari Maula. Vierailevia opettajia oli alusta lähtien.

Viralan kartano toimii edelleen ja siellä harjoitetaan laajamittaista maa- ja metsätaloutta. Lahdentaan kartano on nykyään yksityiskäytössä. Molemmilla kartanoilla on pitkä ja monivaiheinen historia. Tietoa on saatavilla useista Internet-lähteistä. Niistä ilmenee myös lukuisia kytkentöjä maamme muihin kartanoihin. Viralán merkitys maamme metsäkoulutukselle saa lähteissä suhteellisen vähän huomiota tai ei lainkaan.

Rajamäen metsätyönjohtajakoulu

Rajamäen metsätyönjohtajakoulu Nurmijärvellä aloitti toimintansa huhtikuun 18. päivänä vuonna 1967. Rajamäellä tai sieltä käsin toimeenpannen oli jo vuodesta 1942 alkaen annettu valtakunnan mitoissa merkittävää koulutusta, joten uusi toimiala pohjautui vankkaan osaamiseen. Rajamäen metsäoppilaitoksesta on Tauno Janhonen kirjoittanut vuonna 2006 ilmestyneen historiikin *Metsässä puhaltavat aina uudet tuulet*. Niinpä ensin siirrytään vuoteen 1942.

Työtehoseura perustettiin vuonna 1924, silloin nimellä Maatalouden Työtehoseura. Sotavuosina puuntarve, erityisesti poltettavaksi, oli suuri. Suuri osa työikäisestä väestä ei maata puolustamassa. Työvälineiden kuntoon ei ollut taitavimpien tekijöiden välineitä lukuun ottamatta hyvä. Jotta työtehoa näissä oloissa kyettiin nostamaan, tarvittiin sekä välineiden kuntoon laittoa että hakkuutekniikan lisäämistä. Samalla pyrittiin sii-

hen, että työ rasittaa mahdollisimman vähän. Tämän koulutuksen toimeenpanijaksi tuli Työtehoseura, joksi nimi muutettiin samassa yhteydessä. Työtehoseuraan perustettiin metsäosasto.

Kurssitoiminta aloitettiin vuonna 1942. Tähän liittyivät alan oppikirjojen julkaiseminen, oman lehden julkaiseminen ja lehtikirjoitukset. Työvälineet ja niiden kunnossapito olivat ensimmäiset aiheet. Välittömästi tuli mukaan sujuvan ja turvallisen työskentelyn koulutus. Opettajat olivat Työtehoseuran väkeä ja kursseilla kouluttivat valtakunnan hakkuumestaruuskilpailujen parhaat. Alusta alkaen ja yhä laajemmassa määrin tulivat mukaan kurssit, joilla koulutettiin metsätyöneuvojia. He vuorostaan kouluttivat työyhteisöjensä väkeä. Rajamäen ohella koulutettiin Vilppulassa olevassa toimipisteessä ja eri puolilla Suomea. Koulutusta tilasivat kaikki merkittävät metsätöiden parissa toimivat yhteisöt. Moottorisahojen kunnossapitoa ja käyttöä alettiin kouluttaa heti, kun sahat tulivat käyttöön.

Vuosikirjassa vuodelta 1962 selostetaan uutta avausta: ”Uutena koulutusmuotona aloitettiin metsätyöneuvojien koulutus, jonka tavoitteena on metsätyöntekijäin ammattikoulutuksessa tarvittavien opettajien kouluttaminen koko maata varten. Tähän kokonaisuuteen liittyi myös syksyllä 1962 järjestetty metsätyön johtavien opettajien jatkokoulutuskurssin koneteknillinen jakso.” Viimeksi mainittuun liittyy myös sanan metsuri kehittäminen, mistä on selostus Susikossa 3/2018.

Vuosina 1942–1964 pidettiin kursseja eri puolilla maatamme yhteensä 1 102, joilla oli yhteensä 27 871 oppilasta. Ennätysvuosi oli 1954: 155 kurssia ja 3 850 oppilasta. Vuosina 1956–1966 oli Rajamäellä pidempikestoisilla 26 kursseilla 3 030 oppilasta. Metsäteknikoiden ja metsänhoitajien konekursseja oli kymmenen ja niiden oppilasmäärä oli 928.

Vuonna 1964 Työtehoseuran johtokunta lähetti valtioneuvostolle kirjelmän, jossa ensimmäisen kerran esitettiin metsätyönjohtajakoulua. Kirjeessä oli muun muassa seuraavaa: ”Perustettava koulu on Työtehoseuran omistama Rajamäen metsätyönjohtajakoulu, jonka tarkoituksena on toimia yksityisluontoisena metsäkouluna, jossa annetaan työnjohtajien koulutusta asettaen pääpaino metsätöiden konetekniikkaan ja työtalouteen. Kurssimuotoisena opetuksena järjestetään kurs-

seja lähinnä metsätalouden konetoiminnan ja rationalisoinnin alalta.” Koulu aloitti toiminnan vuonna 1967, ensimmäisen kurssin vahvuus oli 20 opiskelijaa, kuten oli aina kurssiin numero 12. asti. Siitä eteenpäin vahvuus oli pienempi ja vaihteli. Koska koulu ei ollut Metsähallituksen oppilaitos, kuten useimmat, harjoitusmetsät hankittiin muuten. Niitä olivat Enso-Gutzeitin Kalkkivuoren tila, Alko Oy:n maat ja Kytäjän kartanon maita. Koulun käyttöön näistä varattiin 4 512 hehtaaria. Koulu siirrettiin valtion metsäoppilaitokseksi vuoden 1978 alusta. Koulun toiminta jatkui muuten ennallaan ja entisissä tiloissa.

Oppilaitos sai 1970- ja 80-lukujen vaihteessa 220 hehtaarin kokoisen havaintometsän alun perin Kytäjän kartanoon kuuluneista metsistä. Valtio oppilaitoksen omistajana luovutti havaintometsän aikanaan Uudenmaan maaseutuopiston perustamisen yhteydessä Hyria koulutus Oy:n käyttöön ja sen omistaa nykyään Hyvinkään kaupunki.

Vuonna 1988 koulun nimeksi tuli Rajamäen metsäoppilaitos. Metsätyönjohtajien ammattinimikkeestä tuli metsätalousteknikko asetuksen muutoksella. Rajamäellä tuo nimike otettiin käyttöön vuonna 1986.

Vuodesta 1967 vuoteen 1993 Rajamäellä oli yhteensä 25 metsätyönjohtaja- ja metsätalousteknikkokurssia. Niiden oppilasmäärä oli yhteensä 443.

Metsätyönjohtajakoulun ja metsäoppilaitoksen johtajina toimivat metsänhoitajat Mauno Melvasalo ja Heikki Perttilä, metsäteknikko Tauno Janhonen ja metsänhoitaja Teemu Ruoste. Opettajia oli yli 20 vuoden jaksolla liki 30. Heistä pisimpään toimineita olivat metsänhoitaja Tuovi Aalto ja metsäteknikot Veikko Korpi, Esa Mustonen, Seppo Väisänen ja Kari Kallela. Tuovi Aalto antoi tietoa tähän kirjoitukseen.

1980-luvun alusta järjesteltiin metsätaloustuottajien koulutus laajana yhteistoimintana. Sen osapuolina olivat metsäoppilaitokset ja silloinen Ammattikasvatus, piirimetsälautakunnat ja Tapio, metsänhoitoyhdistykset keskusjärjestöineen ja 4H-järjestö. Oppilaitokset huolehtivat koulutuksesta eri puolilla maakuntia ja oppilashankinta sekä markkinointi oli muiden osapuolien päätehtävä. Rajamäki toimi tässä tehtävässä Uudenmaan-Hämeen piirimetsälautakunnan alueel-

la vuodesta 1981 alkaen. Vuodesta 1985 alkaen Rajamäki erikoistui kouluttamaan pääkaupunkiseudun metsänomistajia. Oppilaat tulivat kursseille Tapiossa toimineen metsänomistajien palvelutoimiston kautta. Koulutukseen sisältyi muutakin kuin pelkästään puun tuottamiseen ja työtekniikkaan liittyvää, esimerkiksi yrtit ja muut luonnontuotteet. Metsänomistajien koulutukseen laadittiin kokonaisuus, jonka päätöksenä oli mahdollisuus suorittaa metsätaloustutkinto. Metsätaloustutkinnon päättökurssija oli kymmenen ja niiden osallistujamäärä oli yhteensä 188. Metsänomistajakoulutuksen keskeiset opettajat olivat Tauno Janhonen, Kari Kallela, Tuovi Aalto ja Antti Muuri. Vuodesta 1981 alkaen 12 vuodessa metsätaloustuottajien oppilasmäärä oli yli 9 500.

Vuonna 1991 alkoi maakunnan oppilaitosten järjestäminen kokonaan uuteen malliin. Vuonna 1993 Hyvinkään maatalousoppilaitos, Rajamäen metsäoppilaitos ja Järvenpään maatalousnormaalikoulu yhdistyivät hallinnollisesti ja yhteenliittymä saa nimekseen Uudenmaan maaseutuopisto. Opetus Hyvinkäällä, Järvenpäässä ja Rajamäellä jatkui ennallaan. Vuonna 1996 valtio luovutti oppilaitoksen ylläpitäjän tehtävät Hyvinkään kaupungille. Vuonna 1997 Rajamäen yksikkö lakkautettiin, yksikön henkilökunta ja opetustoiminnot siirtyivät elokuun alusta Uudenmaan maaseutuopiston Hyvinkään toimipisteeseen. Vuonna 2000 Uudenmaan maaseutuopiston kaikki toiminnot keskitettiin Hyvinkäälle Järvenpään toimipisteen siirtymisen myötä.

Metsätalousalan koulutus jatkui Hyvinkäällä metsäalan perustutkinnon muodossa nuorisokoulutuksena 2010-luvun alkupuolelle. Kurssimuotoinen, erityisesti pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan alueen metsänomistajille suunnattu koulutus on jatkunut Hyvinkäällä tauotta. Valtakunnallisen näyttötutkintojärjestelmän voimaantulon myötä 1990-luvun puolivälissä aikuisopiskelijoille tuli mahdolliseksi opiskella tutkintotavoitteisesti ja suorittaa metsätalousyrittäjän ammattitutkinto.

Rajamäen aikaan oppilaitos oli jo profiloitunut sijaintinsa perusteella perinteisen metsätalouden ohella taajamametsien osaajien kouluttajaksi. Tähän teemaan läheisesti liittyen yhteistyössä työelämän kanssa 1990-luvun lopussa kehitettiin ja käynnistettiin moderni puunhoitoon keskittyvä koulutus. Kehittä-

mistö tunnustettiin vuonna 2003, jolloin arboristin ammattitutkinto otettiin mukaan ammatilliseen näyttötutkintojärjestelmään. Hyvinkään arboristikoulutus on ollut valtakunnallisesti merkittävä tämän ammattikunnan rakentaja ja kehittäjä.

Vuoden 2009 alusta Uudenmaan maaseutuopisto liitettiin osaksi Hyria koulutus Oy:tä. Se on monialainen oppilaitos, jossa on opiskelijoita lähes 10 000 ja henkilökuntaa noin 420. Toimipisteitä on 17 eri paikkakunnalla. Metsäalan opintoja Hyriassa on 2020-luvulla mahdollista suorittaa aikuisopiskelijana. On manuaalispainotteisen metsäalan perustutkinto, metsuri-metsäpalvelujen tuottajaksi sekä metsäalan ammattitutkinto, metsätaloustuottajaksi tai metsätalousyrittäjäksi. Arboristiksi voi myös valmistua, vaikka ammattinimike onkin puutarha-alan ammattitutkinnon puolella.

Tammelan metsätyönjohtajakoulu

Vuonna 1958 ryhdyttiin Metsähallituksen Tammelan hoitoalueessa rakentamaan rakennuksia tulevalle metsäkoululle. Paikka oli valittu Liesjärven itärannalta. Koulun perustamisesta annettiin asetus vuonna 1960. Asetuksella muutettiin Tammelan hoitoalue koulun harjoitushoitoalueeksi. Koulun työskentely aloitettiin 16.1.1961. Koulussa oli ensin neljä metsäteknikkokurssia, silloin kaksivuotisia. Tämä jakso päättyi vuonna 1968. Oppilaitoksen nimi muutettiin muiden alan koulujen tapaan metsäopistoksi vuonna 1965.

Tammelan metsäopisto muutettiin metsätyönjohtajia kouluttavaksi kouluksi ja ensimmäiset työnjohtajaoppilaat tulivat taloon vuonna 1966. Koululla toimi tuolloin kaksi linjaa, metsäteknikoita ja metsätyönjohtajia kouluttavat. Ensimmäiset kolme vuotta metsätyönjohtajalinjan rahoitus oli väliaikainen. Vuonna 1969 koulutus sai vakinaisen rahoituksen. Opetuksesta ja koulun toiminnasta huolehti sama joukko kuin siihenkin asti. Työnjohtajakoulutusta jatkettiin vuoteen 1995. Silloin oli valmistuvien nimike metsätalousteknikko. Tammelassa oli muutakin metsäalan koulutusta. Metsätalouden perus- ja yleisjaksoja oli Tammelassa vuodet 1981–1995. Metsämekaanikkoja koulutettiin vuodet 1993–1995. Metsurin erikoistumislinja oli Tammelassa 1984–1995. Vuodesta 1995 alkaen oppilaitoksesta tuli osa Forssan ammatti-instituuttia. Siellä on metsäopin- toja muun muassa puistomestarikoulutus.

Tammelan metsätyönjohtajakoulun johtajina toimivat metsänhoitaja Pentti Launonen, opiston toiminnan alusta alkaen, vuodet 1960–1982 ja Kalevi Vuoriranta siitä eteenpäin vuoteen 1995. Opettajina ovat toimineet metsänhoitaja Tapio Leinonen, joka tuli Tammelaan opiston aloittaessa toimintansa ja työskenteli Tammelassa vuoteen 1977 ja metsänhoitaja Kalevi Vuoriranta vuodesta 1965. Muita työnjohtajakoulun opettajia olivat metsänhoitaja Jukka Tanttari, Risto Helle ja Merja Leinonen sekä metsäteknikot Kaino Pigg, Pekka Lanko ja Matti Kytömäki. Pentti Launonen toimi myös Tammelan hoitoalueen aluemetsänhoitajana vuodet 1961–1973, jolloin hoitoalue lakkautettiin. Alueen valtionmetsät tulivat Hämeenlinnan hoitoalueen hallintaan. Samana vuonna metsäoppilaitokset siirrettiin Ammattikasvatustalouden alaisuuteen. Launosta edelsi aluemetsänhoitajana Martti Wirtanen.

Tammelan metsätyönjohtajakouluun perustettiin kurssiosasto 1.3.1969. Sellaisia perustettiin metsäoppilaitoksiin eri puolille Suomea. Ne tarjosivat koulutusta hyvin laajoille ryhmille ja alueidensa erityispiirteiden mukaan. Metsänhoitaja Kurtti Arola oli kurssitoiminnan ensimmäinen esimies Tammelassa. Häntä seurasi johtajana Kalevi Vuoriranta vuoteen 1982, metsänhoitaja Olli Salo vuoteen 1985 ja metsänhoitaja Jouko Lindroos siitä eteenpäin. Opettajina toimivat kurssiosastolla metsätaloussinöörit Pekka Lanko ja Antti Rasi. Kalevi Vuoriranta, Jouko Lindroos ja Tapio Leinonen olivat keskeisiä tämän kirjoituksen tietojen toimittajia.

1970-luvulla kehitettiin metsäalalle laajana yhteistointana kokonaisuus, josta käytettiin nimeä toimintatyyppikoulutus. Sitä rakensivat Ammattikasvatustalouden ja Tapio kenttensä kanssa, metsänhoitoyhdistykset järjestöineen ja metsäteollisuus. Koulutuksesta huolehtivat metsäoppilaitokset eri puolilla maata ja oppilaat tulivat metsäorganisaatioista. Toimintaa koordinoi metsätoimihenkilöiden lisäkoulutusryhmä. Kurssivalikoima käsitti kymmeniä kursseja puuntuottamisesta kaikkineen, johtamis- ja viestintätaitoista hallinnon osaamiseen. Kohderyhminä olivat kaikki metsätoimihenkilöt tehtäviensä mukaan ja toimistohenkilöstö. Kurssit olivat pääosin kahden päivän mittaisia. Alkuvaiheessa ne olivat pidempiä. Oppilaitoksissa kouluttajat olivat kunkin alan parhaita asiantuntijoita. Tätä laajaa kokonaisuutta jopa satoine kursseineen vuo-

deda oli koordinoimassa Tammelan metsätyönjohtajakoulun kurssiosasto. Työyhteisöt osoittivat oppilaat Tammelaan ja siellä koottiin kullekin kurssille menijät.

Tammelassa lisäsi vaihtelevuutta ja mahdollisuuksia kurssitoimintaan läheisellä Herttuanjärven rannalla oleva Honkapirtiksi nimetty iso rakennus saunoineen. Se rakennettiin alun perin metsäkämpäksi vuonna 1950. Varsinaisesti kämppekäytössä se ei kuitenkaan ollut. Se oli vaihtelevassa kurssikäytössä. Muun muassa metsäylioppilaiden metsäteknologian talviharjoittelu tapahtui Honkapirtillä talvina 1952 ja 1953. Vuonna 1954 Suomessa pidetty VIII pohjoismaisen metsäkongressin yksi retkeily vieraili Honkapirtillä. Metsähallituksen pääjohtaja N. A. Osara johti retkeilyn. Hän tutustui Honkapirttiin talvella. Sateen varalta Osara antoi Martti Wirtaselle käskyn rakennuttaa pirtille pitkän verannan. Riittävät suunnitelmat piirrettiin saman tien ja tietävästi silloin yleisesti käytössä olleeseen alustaan, klubiaskin kanteen. Veranta tehtiin ja on edelleen rakennuksen komistuksena.

Tammisaaren metsäopisto ja Korsholman metsäoppilaitos

Tammisaaren metsäopiston alkuvaiheet ovat vuodessa 1908. Silloin perustettiin metsänvartijakoulu Söderkullan kartanoon Sipoossa. Se toimi siellä kymmenen vuotta ja siirrettiin Tammisaareen. Bror-Anton Granvik kirjoitti suomenruotsalaisen metsäkoulutuksen 75-vuotishistoriikin. Granvik tunsii asiat hyvin, koska hän toimi niihin aikoihin Tammisaaren metsäopiston (Ekenäs Forstinstitut) johtokunnan puheenjohtajana. Opiston johtajana hän toimi vuodet 1958–1967.

Historiikin mukaan johtokunta kiinnitti 1970-luvun alkupuolella huomiota siihen, että maastamme puuttui metsätyönjohtajien ruotsinkielinen koulutus. Laajempaan taustaan oli toteutus, että metsätalous, erityisesti yksityismetsätalous, kehittyi monipuolisesti, joten metsäammattilaisia alalle tarvitaan. Keskustelut ja johtokunnan päätös johtivat siihen, että maamme ensimmäinen ruotsinkielinen metsätyönjohtajakurssi Tammisaareen aloitti toukokuun 19. päivänä vuonna 1975. Jotta koulutus saatiin alkuun mahdollisimman nopeasti, ensimmäinen kurssi rahoitettiin työllistämisvaroilla. Työskentelyä harjoiteltiin sekä opiston omissa metsissä että Tammisaaren kaupungin metsissä.

Metsätyönjohtajien osastoon kiinnitettiin johtaja 1.4.1975. Hän oli metsäteknikko Peter Heinström. Hän toimi tehtävässä vuoden 1979 loppuun. Vuoden 1980 alussa osaston johtajaksi tuli metsäteknikko Karl-Erik Malmberg. Hän toimi tehtävässä niin kauan kuin metsätyönjohtajaosasto toimi Tammisaaressa, vuoteen 1983. Näiden kahden lisäksi osastossa oli kolme hyvin lyhyen jakson tehnyttä opettajaa. Tammisaaren metsäopiston johtajana toimi tuolloin metsänhoitaja Hans von Schoultz.

Metsätyönjohtajakoulutus siirrettiin Korsholman metsäoppilaitokseen Mustasaaren kuntaan vuoden 1984 alusta. Oppilaitoksen nimi oli tuolloin Korsholms forsläroanstalt ja se muutettiin muutaman vuoden kuluttua Korsholms skogsläroanstaltiksi. Siellä koulutuksesta vastasi metsänhoitaja Karl-Gustav Ingo ja oppilaitoksen johtaja oli metsänhoitaja Olof Ehrnström. Vuonna 1988 johtajaksi tuli Ingo ja metsätyönjohtajaosaston johtajaksi tuli metsänhoitaja Arne Cederberg. Metsätyönjohtajien koulutusta jatkettiin Korsholmassa 1990-luvulle asti ja se lakkautettiin samoihin aikoihin kuin muissa kahdessa metsätyönjohtajakoulussa, Rajamäellä ja Tammelassa.

Koko maassa tehtyjen järjestelyjen tapaan myös Tammisaaressa ja Korsholmassa tehtiin oppilaitosten omistusjärjestelyt. Nyt Länsi-Uudellamaalla toimii Ammattikorkeakoulu Novia. Siellä voi opiskella metsätalousinsinööriksi AMK. Manuaalisen metsätyön opinnot ovat nykyään Axxellissa, Kemiössä. Pohjanmaan rannikkoseudulla toimii nykyään Yrkesakademien i Österbotten, YA, jossa on tarjolla muun muassa metsäkonealan koulutusohjelma ja mahdollisuus opiskella metsäkoneenkuljettajaksi. Tähän osuuteen antoivat tietoa Karl-Gustav Ingo, kehitysjohtaja, metsänhoitaja Kenneth Heimdahl YA:sta ja Tammisaaren metsäopistossa opettajana ja johtajana toiminut metsänhoitaja Britt-Mari Fagerström.

Metsätyönjohtajien koulutuksen alku, vaiheita ja loppu

Metsätyönjohtajakoulutuksen aloittivat metsäteollisuusyhtiöt. Koulutuksen tulo valtion ylläpitämäksi ja rahoittamaksi ja ylläpitämäksi ei ollut lainkaan itsestään selvää. Tästä kokonaisuudesta on hyvät kuvaukset Juha Maasolan kahdessa kirjassa, *Kuin sinne huude-*

taan, sata vuotta metsä- ja puutalousalan koulutusta, muistikuvia ja näkymiä alan koulutuksesta vuonna 1976 ja Metsän mahti, metsätöiden ja niiden oppimisen historiaa vuodelta 1996. Nämä kirjat ovat muutenkin tämän kirjoituksen keskeisiä lähteitä. Kirjoissa kerrataan myös metsäkoulutuksen kehittämiseksi asetettujen komiteoiden työskentelyä ja tuloksia.

Komiteoiden määrä oli melkoinen. Metsätalouden oppilaitoskomitea I jätti mietintönsä vuonna 1962. Sitä seurasi kaksi komiteaa neljän seuraavan vuoden aikana. Ykköskomitean kanta oli selvä: Metsätyönjohtajiksi työnantajat kohottivat kyvykkäimpiä työmiehiään, jotka huolehtivat metsätöiden käytännöllisten tehtävien suunnittelusta ja valvonnasta. Heidän kouluttamisesta komitealla oli selvä kanta; se on lähinnä työnantajien tehtävä. Tästä huolimatta valtiovalta otti huolehtiakseen koulutuksesta, kuten edellä on kuvailtu. Tässä komiteamietinnössä kuvailtiin toisaalta metsäteknikoiden ja metsätyönjohtajien määrä sekä koulutustasoa.

Kaksivuotisen metsäkoulun suorittaneita metsäteknikoita oli vuonna 1960 eri työnantajien palveluksessa yhteensä 3 000 seuraavasti:

Puunjalostusteollisuus	1600
Metsänhoitoyhdistykset ja yksityishoitoalueet	680
Metsähallitus	330
Metsänhoitolautakunnat	220
Keskusmetsäseurat	130
Kunnat ja seurakunnat	40

Vakinaisia metsätyönjohtajia oli vuonna 1960 puunjalostusteollisuudessa 2 500, Metsähallituksessa 500 ja yksityismetsätalouden edistämisyjärjestöissä 100 eli yhteensä 3 100. Heistä neljännes oli käynyt 3–11 kuukauden pituisen alansa kurssin, muut olivat käytännöllisesti katsoen kouluttamattomia.

Metsäteknikoiden koulutuksen alkuvaiheista maassamme on selostus Susikossa 2/2018.

Seuraava suuri muutoksen vaihe metsäalankin koulutuksessa oli peruskoulun tulo maahamme ja keskiaskeiden koulu-uudistus. Peruskoulujärjestelmään siirtyminen toteutettiin maassamme pohjoisesta alkaen asteittain vuodesta 1972 alkaen. Ensimmäisenä se toteutettiin Lapin läänissä. Viimeisenä peruskoulujär-

jestelmään siirtyivät pääkaupunkiseudun kaupungit Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa vuonna 1977. Peruskoulun käyneitä alkoi tulla kouluista pohjoisessa vuonna 1977 ja koko maassa 1982.

Taas asetettiin komiteoita. Ensinnä tuli metsä- ja puutalouden koulutuskomitea. Se aloitti työskentelyn vuonna 1972 ja julkaisi osamietinnöt vuosina 1974 ja 1975. Vuonna 1976 työskenteli metsä- ja puutalouden opetussuunnitelmatoimikunta. Päädyttiin siihen, kuten muillakin aloilla, että peruskoulun jälkeiset opinnot aloitetaan perusjaksolla, jonka pohjalta eriydytään joko ammatti- tai esimiesopintoihin. Näin tehtiin myös metsäalalla. Perusjaksot aloittivat toimintansa vuosina 1978 ja 1979. Nimitys yleisjakso otettiin käyttöön vuonna 1981. Perusjaksojen aloittaessa toiminnan oppilaitoksiin haettiin yhteishaussa. Siihen asti haettiin kuhunkin kouluun ja koulut valitsivat itse oppilaansa. Käytäntönä oli vaatia harjoittelu. Näin kouluihin tulevat oppilaat olivat käytännön pitkäänkin töissä kokemusta jo hankkineita. Kun tultiin alalle yhteishaun kautta, oppilaiden ikä putosi tuntuvasti ja kouluihin tultiin ilman työskentelyä alalla.

1960- ja 1970-luku olivat metsäkoulutuksen suuren kasvun aikaa. Vuonna 1976 Suomessa toimi kaikkiaan 27 metsä- ja puutalouden oppilaitosta. Alla oleva asetelma kuvaa määrää. Taulukossa on joitakin luonnehintoja toiminnasta:

Valtiovallan ylläpitämä metsätyönjohtajien koulutus loppui yhtä pian kuin se oli aloitettukin. Rajamäellä lopetettiin vuonna 1993, Tammelassa vuonna 1995 ja niin myös Korsholmassa. Yhtenä perusteena oli, että metsureiden ja koneenkuljettajien ammattitaito, heidän koulutuksestaan johtuen oli niin korkealla tasolla, että erillistä työtä johtavaa ja valvojaa väkeä ei enää tarvittu.

Metsäkoulut ja opistot olivat pitkään osa Metsähallitusta ja osa hoitoalueiden toimintaa. Koulutuksen laajentuessa kaikin puolin voimakkaasti Metsähallitukseen perustettiin yksityismetsätalouden osastoryhmään metsäopetuksen osasto vuonna 1967. Iso muutos koko hallinnossa tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin koulutusasiat siirrettiin eri alojen hallinnoista opetushallinnon alaisuuteen. Niin myös metsäoppilaitokset siirrettiin vuonna 1973 opetusministeriön ja Ammatikasvatushallituksen alaisiksi. Ammatikasvatushallitus oli perustettu vuonna 1966. 1970-luvulla siellä toimi metsäopetusosasto, mutta siitä tehtiin toimisto maatalous- ja metsäopetusosastoon. Melko pian sekin lakkautettiin muiden koulutusalojen tavoin. Ammatikasvatus- ja kouluhallituksesta muodostettiin Opetushallitus vuonna 1991.

	valtion	yksityinen	yhteensä
Metsäkoulut, alun perin nimellä metsänhoitokoulu, metsänhoitolautakuntien metsänomistajien koulutukseen perustamia, alkaen vuodesta 1949	3	6	9
Metsätyökoulut, vuodesta 1963, Työteho-seura vuodesta 1942	3	-	3
Metsäkonekoulut, vuodesta 1966	4	-	4
Metsätyönjohtajakoulut, 1949, Enso-Gutzeit 1937	1	2	3
Metsä- ja puutalouden kurssikeskus, 1965 Kullaalla, aloitus Ahlaisissa	1	-	1
Metsäopistot, vuodesta 1876	6	-	6
Puutalousopisto, 1921	1	-	1
Yhteensä	19	8	27

Koulujen ja valmistuneiden nimet muuttuivat

Ensin koulutettiin metsänvartijoita, muun muassa Evolla vuodesta 1876 alkaen. Metsänvartijakoulut muutettiin metsäkouluiksi ja niistä valmistuneiden nimitykseksi tuli metsätyönjohtaja vuonna 1922. Säästömuutoksella heistä tuli metsäteknikoita vuodesta 1947 alkaen. Metsäkoulujen nimeksi tuli metsäopisto vuonna 1965. Seuraava ammattinimikkeen muutos tuli vuonna 1983; opistoista valmistuneiden ammattinimikkeeksi tuli metsätalousinsinööri. Oppilaitosten johtajista tuli rehtoreita vuonna 1988. Kun metsätalousinsinöörien koulutus siirtyi ammattikor-

keakouluihin vuodesta 1996 alkaen, metsätalousinsinöörien nimityksen perään tuli tarkenne AMK. Ammattikorkeakoulujen kehittäminen pohjautui sekin keskiasteen koulu-uudistukseen. Metsätyönjohtajien ammattinimikkeeksi tuli metsätalousteknikko vuonna 1983.

Tässä esiteltyjen koulujen ohella metsätyönjohtajia on koulutettu laajassa mitassa muissa oppilaitoksissa eri puolilla maatamme. Tätä koulutusta selostetaan seuraavassa Susikossa.

Antti Koskimäki

Näkymä Satakuntaan suuntautavalta retkeilyltä, Sahamuseo Noormarkussa. Kuva A. Ahström Kiinteistöt Oy, kuvaaja Tiina Rajala.

Retkeily Satakuntaan 25.–26.9.2020

Metsähistorian Seuran retkeily vuonna 2020 suuntautuu Satakuntaan. Matkalla perehdytään alueen metsätalouteen, keskeisten yhtiöiden toimintaan sekä voimantuotantoon Olkiluodossa. Arkkitehtuuria kuuluu ohjelmaan. Satakunnan metsätaloutta esittelee matkan varrella metsänhoitaja *Tapio Nummi*.

Perjantai 25.9.2020

Kello 8.30 alkaen

Kokoontuminen Porissa Aittaluodon tehdasalueen pysäköintipaikalle, alue on Rosenlewin museon lähistöllä Kuninkaanlahdenkadun varrella, omat autot jätetään tähän.

Kello 8.45 Lähtö Sundell – Ruosniemen Linja-auto Oy:n bussilla

Kello 8.50 Pysähdys tarvittaessa Porin Matkakessuksella, josta voi liittyä joukkoon

Kello 10.00 Teollisuuden Voima Oy:n Olkiluodon laitokset

- Henkilötietojen tarkistus, tulokahvit
- Yhtiön esittely, käynti maanalaisessa voimalaitosjäteluolassa, VLJ-luola, jossa tutustuminen siellä olevaan ONKALO®-näyttelyyn
- Tutustuminen *Sähköä uraanista* -tiedenäyttelyyn

Kello 13.30 Lähtö Vuojoen kartanoon, johon saavutaan noin kello 14.00

- Lounas Ravintola Wujoessa
- Kartanon esittely. Tämä on alueen ja maamme metsähistorian kannalta merkittävä paikka. Kartanosta muodostettiin 1910-luvulla osakeyhtiö Vuojoki Gods Ab, jonka pääomistajia olivat Rauman tehtaiden tulevat perustajat, veljekset K. A. ja H. G. Paloheimo sekä liikemies N. Toivonen. Erinäisten vaiheiden jälkeen sai alkunsa Rauma-Repolan Rauman tehtaot. Paloheimojen toimintaa valottaa Ritva M. Koskimäki.
- Siirtyminen Noormarkkuun, jossa meidät ottaa vastaan A. Ahlström Kiinteistöt Oy:n metsäjohtaja Timo Viinamäki

Kello 17.00 Noormarkun Ruukki, majoittuminen

Kello 18.00 Opastettu tutustuminen *Ahlström Voyage* -näyttelyyn

Kello 20.00 Illallinen klubilla, yhdessäolaa

Lauantai 26.9.2020

Kello 8.00 Aamiainen Noormarkun Klubilla

Kello 9.00 Tutustuminen Alvar Aallon suunnittelemaan Villa Maireaan sekä Makkarakosken sahamuseoon, kahtena ryhmänä, välillä kohdetta vaihtaen

Kello 11.30 Huoneiden luovutus sekä lounas Klubilla

Kello 12.30 Lähtö Poriin

Kello 13.00 Rosenlew-museo

Retkeilyämme tapahtuu Pori Päivänä, jolloin opastettuja kierroksia ei järjestetä. Museoon tutustutaan omaan tahtiin.

Museo on viimeinen kohteemme, jossa retkeily päätetään arviolta kello 15.00. Autot ovat lähistöllä olevalla pysäköintialueella.

Retkeily toteutetaan, mikäli koronatilanne sen sallii. Seura pitää jäsenet ajan tasalla tilanteesta. Olkiluoto edellyttää, että vierailijat tai heidän perheenjäsenensä eivät ole käyneet korona-alueella kahteen viikkoon.

Aikataulua tarkennetaan tarvittaessa. Retkeilyn hinta on 250 euroa jäseniltä ja 280 euroa ei-jäseniltä. Yhden hengen huoneesta 50 euron lisämaksu. Maksu sisältää kaiken ohjelmaan sisältyvän. Ilmoittautumiset viimeistään 28.8.2020 Antti Koskimäelle, jolta myös lisätiedot, koskix@hotmail.com. Ruoka-ainerajoitteet pyydetään ilmoittamaan.

Teollisuuden Voima edellyttää vierailijoilta henkilötunnuksia etukäteen, joten se pyydetään ilmoittamaan. Syntymäpaikkakunta ja työnantaja pitää ilmoittaa myös. Samasta syystä pitää ottaa mukaan ajokortti, passi, henkilökortti tai kuvallinen Kela-kortti.

Metsähistorian Seuran retkeily Satakunnassa edellisen kerran vuonna 2001. Retkeilyn ohjelma on Susikos 2/2001 ja selostus Susikossa 3/2001. Nämä, kuten kaikki muutkin Susikot, ovat luettavissa seuran kotisivuilla.

Kirjoja, musiikkia

Puunostajat osaavat, mutta aika eteviä myyjiäkin löytyy

♦ Juha Inovaara, *Korven kuisketta*, 268 sivua, Myllylahti

Kirjailija Juha Inovaara päättää upeasti kolmiosaisen kirjasarjansa *Korven kuisketta* -teoksella. Rengossa nuoruutensa elänyt, sittemmin samoilla seuduilla puunostajana toiminut mies tuntee nautittavan hyvin puunhankinnan ja värikkäät metsänomistajat. Tietokoneet ovat tulleet jäädäkseen ja kehittyäkseen. Puunoston tavoitteet kasvavat ja seuraavan kolmen kuukauden osavuotiskatsausta valmisteleva numeroväki kyllää, mistä ja kuinka saisi kulupuolelta euroja pois. Se tietää kentän väelle lisää uudistuksia, joita metsäläinen ei yleensä rakasta.

Kirjan tapahtumat ajoittuvat vuosiin 1993–1996. Suomi on tuore jäsen EU:ssa, vihreät ajatukset ja ajattelumattomuudet ärsyttävät, kaupunkien ja maaseudun juopa orastaa - ei puutu puunmyyjän pirtistä kaupantekoa häiritseviä puheen aiheita.

Suupaltteja, viinan vankeja, jurottajia

Inovaara kuvaa lempeä hymy suupielessä ihmisiä, heidän onnistumisiansa ja vastoinikäymisiänsä. Vakavat

pulmat miesten suhteissa naisiin ja toisinkin päin, viinaan ja vaativiin esimiehiin aukeavat rivi riviltä lukijalle. Inovaara kuljettaa taitavasti paikallisen, eletyn ja koetun rinnalla maan ja maailman asioita ja virtauksia. Ihmisten puheet ovat reheviä. Ärhäkkä riita päättyy Meukohvi -potun korkin narinaan. Huumori kukkii.

”Kuten aiemmissakin kirjoissa, myös tässä kaikki henkilöt ja tapahtumapaikat ovat kuvitteellisia, Nymanin Maijaa ja Hannua sekä Hämeenlinnaa lukuun ottamatta”, Inovaara kirjoittaa alkuun. Uskon tuon, vaikka tutuilta henkilökuvaukset tuntuvat, ei niin, että epäilen tekijän sanaa, vaan niin, että aidosti kirjailija kuljettaa ja kuvaa väkeä hämäläismetsissä, kahvipöydissä ja kabineteissa.

Kuuntelija auttaa, aviokin eheytyy

Kirjan päähenkilön Janne Pyymäen elo kosteutuu huolestuttavasti, raskas työ ja yksinelo painavat nuorta miestä. Kuuntelijat ovat vähissä, yksikin hyvä auttaisi. Ja kun yksinäisyydestä puhutaan, niin voihan lähitienovilla räpytellä Amorkin nuolinensa. Iäkkäitä ihmisiä hyväksikäytetään nykyään rahan kiilto silmissä, niin *Korven kuiskeessakin*. En kerro kuinka käy.

Luonnonsuojelu kulkee hienosti mukana läpi kirjan uskottavaan loppuratkaisuun asti. Inovaaraa lukiessa häivähtää mielessä suru. Tutulta tuntuu minulle se, että metsäalan ihmiset auttavat metsänomistajia usein muutenkin kuin ammattiasioissa, kuuntelevat, lohduttavat, surevat, iloitsevat... Mutta mitä tapahtuu rikkaalle puukaupan kulttuurille? Ostaako puut jatkossa konttorilla tietokoneen vieressä istuva ihminen sähköisesti Kuutio -puukauppapaikalta laserkeilauksen perusteella *Metsään.fi* -sivuilta tehdystä leimikosta? Kirja on jatkoa *Männyn takaa* (2015) ja *Honkametsän huminaa* (2017) -teoksille. Sen voi hyvin lukea itsenäisenä teoksenakin, suosittelen teosten samoamista läpi syntyjärjestyksessä.

Juha Aaltoila

Lintuharrastajien mukana rujon kauniiseen Siperiaan

♦ Ulla-Lena Lundberg, Linnunsiivin Siperiaan, 234 sivua, joista 16 kuvia, Gummerus

”Tapasin kerran Moskovassa Jaroslavlin asemalla miehen, jolle ei ole vertaa. Se oli kuin enkelin kosketus, ja enkeleille on ominaista että ne lähtevät pois. Matkustimme yhdessä Siperian halki ja vietimme melkein vuoden Japanissa, ja sitten meidän tiemme erkanivat”, aloittaa teoksellansa Jää vuonna 2010 Finlandia-palkinnon voittanut Ulla-Lena Lundberg kirjansa *Linnunsiivin Siperiaan*. ”Vei puoli elämää, ennen kuin pystyin palaamaan sinne”, hän kirjoittaa ja istuttaa lukijansa Gorbatshevin ajan junaan Siperian radalle. Vanha rakkaus häivähtää hienovaraisesti sivuilla, lukija jää odottamaan viittauksia ja häivähdyksiä ensimmäiseen Siperian matkaan, mutta vähiin ne jäävät.

Historiaa, lintuja, perukan arkieloa

Tsaarin ajan suurin vankileiri oli Sahalinin saarella, eivätkä sinne venäläiset vieläkaan mieluusti muuta. Stalin pisti paremmaksi, pahemmaksi. ”Missä päin Siperiaa liikummekin, aina me kuljemme yli ruumiiden”, Lundberg tiivistää. Hän on mukana lintuharrastajien

joukossa; yksi etsii lajia numero 6 258, toinen haluaa ikuistaa kamerallansa linnun, jota kesäisin esiintyy vain Kolyma-joen suistossa. Yritteliäät ihmiset palvelevat kyytien ruokkien ja majoittaen heitä kuten metsästäjiä, kalastajia, tutkijoitakin. Alkuperäiskansojen taidot ovat tarpeen erämaassa, joskin moni kansa jäi ryöstävän neuvostokulttuurin jalkoihin eikä vapaa yrittäjäyys Venäjän tyyliin ole eloa helpottanut. Lundberg ripottelee osaavasti lintujen etsimisen joukkoon historiaa, yleensä kolkkoa, löytöretkeilijöiden tekemiä, kaivamista, pumppaamista ja hakkaamista, kaupunkien kehitystä Brezhnevin ajoista viime vuosittain lopulle.

Luonto pärjää, ihminen on hoidon tarpeessa

Partapeltopyy on hankala löytää, ei tuiki harvinainen, mutta etevä lymyämään itsensä silmän, kaukoputken ja -objektiivin ulottumattomiin. Ja kuinka ollakaan, Ulan-Uden kylässä, 75 kilometriä Baikaljärveltä kaakkoon, toivottaa partapeltopyy hylätyn sementtitehtaan pihalla retkeläiset tervetulleiksi, airueinaan pajupunavarpuset, pussitaiset ja valkopäätiset. Paikka vahvistaa näkemystäni siitä, että luonto kyllä pärjää, mutta kuka ehtii hoitaa ihmisparkeja?

Metsien kohtalo askarruttaa kirjailijaa. Idästä uhkaa Japanin ja Etelä-Korean valtava puuntarve. Kiina on nyt suurin puunostaja, Suomi vielä kakkonen. Japanin, Etelä-Korean ja Kiinan puunielut ovat valtavat. Lundberg kuvaa valtavaa puunkuljetusten virtaa Habarovskin ja Vladivostokin välisellä päätiellä. Jos kovaa valuuttaa ei saa öljystä ja kaasusta, niin metsien hakkuut kiihtyvät, kansainvälisten suurriistan metsästäjät voivat myös vyöryä erämaihin. Kirjan kuvien taso on kirjava. Kääntäjä Leena Vallisaari onnistuu, vaikka yrittääkin syöttää mustanokkametsoille nuorten lehtikuusten käpyjä, otaksun eineeksi silmut. Kirja on lintuharrastajille ehdoton elämys, vahva lukusuositukseni kaikille muillekin.

Juha Aaltoila

Miehen työ, A man's job

- ♦ **Miehen työ, A man's job, Suomi taitekohdassa 1970 – Finland at a turning point 1970,** valokuvaajat Erkki Heikinheimo ja Aarne Reunala, toimittaja Marko Rikala, Lusto – Suomen metsämuseo, Metsäkustannus Oy, ISBN 978 952 338 0806

Metsäntutkimuslaitoksen metsäekonomian osastolla tehtiin laaja metsätyömiesten työolosuhteita koskeva tutkimushanke 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Hanke oli nimeltään ”Suomalaisen metsätyömiehen elintason tutkimus 1969–1972.” Luonnonvarakeskus luovutti tämän tutkimuksen kuva-aineiston, 1 300 mustavalkoista kuvaa Metsämuseo Lustolle vuonna 2016. Hankkeen osana tehtiin vuonna 1972 kirja *Suomalainen metsätyö mies*. Kirjan valokuvat ovat ottaneet diplomi-insinööri Erkki Heikinheimo ja metsänhoitaja Aarne Reunala.

Nyt tehdyn kirjan, *Miehen työ*, keskeisen sisällön muodostavat valokuvat, jotka on otettu metsätyöstä, metsätyön tekijöistä ja tekijöiden elämänpäivistä. Kirja sisältää lisäksi historian asiantuntijoiden artikkeleita, joista on englanninkieliset lyhennelmät. Kirjan sisällöstä on vastannut Lusto ja sen on toimittanut Marko Rikala.

Metsätyöntekijöiden elintaso ja työskentelyolot 1970-luvun alussa

Marko Rikala esittelee kirjassa metsätyömiehen tutkimushankkeen päätuloksia. Tutkimusmenetelmänä oli-

vat haastattelut ja lääketieteelliset tutkimukset. Pääosin tutkimustulokset koottiin 280 miehen ryhmästä, jotka kutsuttiin lääkärin tutkimuksiin Helsinkiin. Tutkimuksessa terveys nousi haastatteluvastuksien perusteella elintason osatekijöiden perusteella ensimmäiselle sijalle. Metsätyömiehet kokivat työn raskaaksi, tapaturma-alttiiksi ja heikosti palkatuksi. Parannettavaa havaittiin työturvallisuudessa, ruokailussa ja vaatetuksessa. Asuinolotkaan kämpillä tai asuntovaunuissa eivät aina olleet kaksiset. Tutkimus oli aikanaan merkittävä ja sen tulokset haluttiin laajasti yleiseen tietoisuuteen ja sillä olikin vaikutusta metsätyömiesten työolosuhteiden parantamiseen.

Presidentti Kekkonen otti myös kantaa metsätyömiesten työhön. Puheessaan hän kuvasi suomalaisten metsätyöntekijöiden ansiotasoa ”kansalliseksi häpeäksi.” Valtakunnan syrjäseuduilla, kehitysalueilla suoritettavan metsätyön ansiotaso oli jäänyt jälkeen muista suoritettavista töistä kuten puunjalostusteollisuuden palkoista. Presidentin kannanotoilla oli vaikutusta 1960- ja 1970-luvuilla metsäntutkimuslaitoksessa tehdyille elintasotutkimuksille. Kekkosen lausunnot vaikuttivat osaltaan myös metsäpalkkakomitean asettamiseen 1959 ja metsäpalkkalakiin 1962, sekä edelleen lakiin metsä- ja uittotöissä suoritettavasta palkkauksesta, joka tuli voimaan 1965.

Isän tukkipojasta tasavallan huipulle

Urho Kekkosen elämänvaiheita ja metsäsuhdetta kuvaa Pekka Lähteenkorva. Kekkosen suhde metsään oli läheinen ja metsä kiinnosti häntä koko elämän ajan. Kekkosen isä Juho toimi metsätyönjohtajana, tukkijatojana, kesät metsänluvussa ja talvet savotassa. Kekkosen suunnitteli ylioppilaaksi tulon jälkeen metsänhoitajan ammattia, mutta päätyi lukemaan lakia Helsingin yliopistoon. Metsätyömiehiä hän ei unohtanut koskaan ja heille hänellä riitti aina aikaa maakuntamatkoillaan. Hiihto- ja eräretkillä UKK tutustui myös metsiin, paikkoihin, joissa saattoi rauhoittua. Kekkosen mielestä Suomessa on mahdollista säilyttää ihmisen ja luonnon välinen tasapaino. Ruotsin kuninkaan vuonna 1956 Kekkoselle lahjoittamassa vaakunassa on tyylieltyjä kuusia ja lause: ”Sitä kuusta kuuleminen”, kunnianosoitus luonnolle, jonka ehdoilla elämme ja josta saamme elantomme.

Loikka yli teollisuusyhteiskunnan

Artikkelissaan Tapio Bergholm kertoo rakennemuutoksesta, joka kohtasi Suomea 1960-luvulla. Nopea työelämän muutos jatkui 1970-luvulla. Suomi loikkasi maatalousyhteiskunnasta suoraan palveluyhteiskuntaan. Teollisuustuotanto automatisoitui ja tehostui. Teknologinen kehitys metsätoissa mullisti työtavat ja työvoiman tarve väheni. Moottorisahat, metsätraktori ja puutavara-autot korvasivat nopeaan tahtiin poksahat, justeerit, hevospelit ja myös puutavaran uitto väheni merkittävästi. Kaiken kaikkiaan suomalainen yhteiskunta oli heikosti valmistunut tähän rakennemuutokseen. Etenkin maaseudun työt vähenivät ja työtä etsittiin kaupungeista ja Ruotsista. Muuttoliike työvoimapolusta kärsivään Ruotsiin oli vilkasta 1960- ja 1970-luvuilla. Suomen muuttotappio Ruotsille oli tuolloin noin 73 500 kansalaista.

Miehin metsätyö

Leena Paaskoski kirjoittaa ammattien ja töiden sukupuolileimasta, joka menneisyydessä ja etenkin maaseudun elämäntavassa oli erityisen vahva. Metsä oli pitkään nimenomaan miesten työpaikka. Ensimmäinen naismetsänhoitaja opiskeli 1920-luvun taitteessa. Vasta 1960- ja 1970-luvuilta lähtien metsänhoitajan ammattiin alkoi hakeutua enenevässä määrin myös naisia. Metsätoissa naisilla oli oma osansa, kun heitä oli metsäkämpillä kokkeina ja kämppäemäntinä. Työnjako oli kämpilläkin selvä; ruuanlaiton ohella naiset huolehtivat muun muassa kämppien siivouksesta, kun taas miehet tekivät raskaiksi koettuja metsätöitä. Vähitellen sotien jälkeen, viimeistään 1970-luvulla tilanne alkoi muuttua. Metsurikoulutuksen ja kiihtyvän koneistumisen myötä naisistakin saattoi tulla metsureita ja metsäkoneenkuljettajia.

Metsätyö koneellistuu

Kari Kekkonen kuvaa metsätyön tehostumista 1900-luvun alkuvuosista lähtien. Kesti noin 70 vuotta, kun puiden kaadossa ensin kirves, sitten justeerit ja lopulta pokasaha saivat väistyä moottorisahan tieltä. Moottorisahat yleistyivät 1970-luvulla ja niiden keventyessä ne korvasivat kirveet myös karsintatyössä. Vielä vuonna 1966 kaksi kolmasosaa puista karsittiin kirveellä. Pinotavaran kuorinta tehtiin 1960-luvulla suurimmak-

si osaksi käsityökaluin ja 1970-luvun lopulla siirryttiin kokonaan tehdaskuorintaan. Hevosajo oli tärkein kuljetusmuoto 1960-luvulle saakka. Maatalouden koneellistuksessa yleistyivät myös traktorit metsäkuljetuksessa ennen kuin metsäajo siirtyi metsätraktoreille.

Ennen vuotta 1970 metsätyö oli miesvaltaista kausityötä. Metsätyö tarjosi talvikautisia ansiomahdollisuuksia erityisesti asutustilojen miehille ja hevosille. Metsäteollisuus ja Metsähallitus aloittivat 1960-luvun lopulla metsätyömiesten vakinaistamisen. Koulutettujen metsurien työn tuottavuus oli huomattavasti korkeampi kuin kausimiesten. Tämä hajotti puunhankinnan ja pienviljelyn liiton. Samalla metsästä hävisivät hevosmiesten ohella myös jakomiehet, metsänhiihtäjät, päiväläiset, kämppäemännät ja kämppäukot sekä eriaisteiset työnjohtajat. Metsätraktoreiden ja hakkuukoneiden yleistyessä yrittäjät ottivat hoitaakseen koko puunkorjuun.

Kun vuonna 1950 noin puoli miljoonaa miestä osallistui metsätöihin, työllistää puunkorjuu hakkuissa ja metsäkuljetuksissa tätä nykyä 6 500 henkilöä. Tämän rinnalle on syntynyt 650 metsäpalveluyritystä ja metsurityrittäjää. Yhtäältä yhteiskunnallinen kehitys 1960- ja 1970-luvuilla ja toisaalta samanaikainen metsätyön tehostuminen vaikuttivat maaseudun ansaintamahdollisuuksien muutokseen. Metsätyön merkitys työllistäjänä romahti.

Metsätyömiehiä kuvaamassa

Tutkimuksen työryhmä halusi aikanaan elävöittää kirjaa valokuvilla aidoista metsätyöntekijöistä, sekä työmailla että kotioloissa. Tutkimushankkeen budjetissa ei ollut varoja ammattivalokuvaajan palkkaamiseen, joten valokuvaus annettiin kahdelle vastavalmistuneelle nuorelle miehelle, Erkki Heikinheimolle ja Aarne Reunalalle, jotka harrastivat valokuvausta. Päävastuu valokuvauksesta oli Heikinheimolla. Tuloksena onkin mittava valokuva-aineisto, johon nyt pääsemme tässä kirjassa tutustumaan.

Hajapiirteitä viime vuosisadan metsätaloudesta

Jukka Kukkonen esittelee viime vuosisadan tunnetuimpia maan, metsän ja miehen kuvaajia ja heidän kuvakokoelmiaan. Tunnettuja kuvaajia on lukuisia,

Ivar Ekström, Emil Vesterinen, Pentti Väänänen, Ilmari Karvonen, Sakari Pälä, Petteri Väisänen ja Matti Saanio.

Kirja antaa hyvän kuvan metsätyömiesten arjesta 50–60 vuotta sitten. Valokuva-aineisto on ainutlaatuinen ja arvokas. On tärkeää, että kuvat voidaan näin julkaista, eivätkä ne jääneet Luken arkistojen kätköön. Kirjan mielenkiintoiset artikkelit täydentävät hyvin kirjan kokonaisuutta. Voimme kaikki nähdä, miten koville metsätyöntekijät hevosineen joutuivat. Olosuhteet olivat usein surkeat. Metsätyömiehet olivat yhtenä tärkeänä osana rakentamassa suomalaista yhteiskuntaa ja sen hyvinvointia. He kokivat ammattiylpeyttä ja vapauden tunnetta raskaassa hakkuutyössä omana herranaan luonnon keskellä. Kekkonen kirjoitti aikanaan, ”Kolme on tärkeää: puu, jätkä ja jalostus. Jos yksikin näistä puuttuu tai pettää, alkaa Suomella olla kilipukin oltavat.” Lausahdus on totta tänäkin päivänä, vaikka jätkä onkin korvautunut koneilla.

Jukka Nerg

Ensio Immonen – Tuottelias musiikin tekijä

Ensio Immonen Savonlinnasta ilahduttaa iskelmän ja laulelman ystäviä uusilla kappaleilla usein. Hän on itse kappaleiden säveltäjä ja myös sanoittaa sekä omia että muiden säveltämiä esityksiä. Immosella on ympärillään joukko musiikin ammattilaisia, sanoittajia ja muusikoita, joiden kanssa esitykset saavat lopullisen muotonsa. Aiheet liikkuvat ihmisen elon vaiheissa, musiikin ehtymättömässä aarreaitassa. Joukossa on runsaasti metsiin ja metsätyöhön kuuluvaa aiheistoa. Immosen musiikkia voi kuunnella YouTubessa, jossa on näkyvillä miehen tuotanto vuosien varrelta. Radiokanavilta voi kuunnella Immosen musiikkia ja lauluja on äänilevyillä.

Vuosilusto 13 on ilmestynyt

- ◆ **Vuosilusto 13, Metsät ja kulttuurinen kestävyys**, on julkaistu ja se on luettavissa linkissä <http://www.lusto.fi/kokoelma-tietopalvelut-ja-tutkimus/vuosilusto/>

Vuosiluston ovat tehneet yhteistyössä Lusto ja Metsähistorian Seura ja se on pohjustettu yksissä tuumin Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen kanssa. Tässä Vuosilustossa yhdeksän kirjoittajaa tarkastelee monipuolisesti metsäsuhteita. Vuosilusto on vuonna 1996 perustettu tieteellinen aikakauskirja, joka ilmestyy joka toinen vuosi. Vuosilusto on metsähistorian, perinteen ja -kulttuurin vertaisarvioitu, tieteellinen julkaisu.

Sulfaattipuiden kuorintaa petkeleellä Valamajoella Pielisjärven kunnassa, nykyään Lieksaa, Pohjois-Karjalassa vuonna 1938. Kuva Lusto, Ilmari Karvosen kokoelma, kuvaaja mahdollisesti Ilmari Karvonen.

Tukkeja kuormataan puominosturin avulla Pielisjärven Hangasjärvellä Pielisjärven kunnassa vuonna 1952. Kuva Lusto, Ilmari Karvosen kokoelma, kuvaaja mahdollisesti Ilmari Karvonen.

